

Turun yliopisto
University of Turku

LUOKANOPETTAJIEN JA LUOKANOPETTAJAOPISKELIJOIDEN TÄRKEINÄ PITÄMÄT ARVOT OPETTAJAN TYÖSSÄ JA ELÄMÄSSÄ

Aapo Mäkinen & Timi Olin
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
Joulukuu
2019

TURUN YLIOPISTO
Opettajankoulutuslaitos

MÄKINEN AAPO:
OLIN TIMI

Luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden
tärkeinä pitämät arvot opettajan työssä ja elämässä

Tutkielma, 55 s., 9 liites.
Kasvatustiede
Joulukuu 2019

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, mitä arvoja luokanopettajat ja opiskelijat pitävät tärkeinä luokanopettajan työssä ja elämässä muuten. Tärkeinä pidettyjä arvoja luokanopettajan työssä verrattiin vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustaan ja tärkeiksi koettuja arvoja elämässä Shalom Schwartzin (1992) kehittämään arvoteoriaan. Opettajilta ja opiskelijoilta kysyttiin myös, mitä he ajattelevat arvokasvatuksesta ja opetussuunnitelman arvoperustasta ja kokevatko he voivansa toimia omien arvojensa mukaan opettajan työssä. Aihe on tärkeä tutkittavaksi, sillä luokanopettaja on kodin ohella yksi tärkeimmistä arvokasvattajista ja roolimalleista alakouluikäisen lapsen elämässä (Sahin 2019, 83–84; Özdilekler, Altınay, Altınay & Dağlı 2018, 1053–1057; Ülavere & Tammik 2017, 141; Sigurdardottir & Einarsdottir 2016, 175; Thornberg & Oguz 2013, 52) eikä opettajan arvojen suhdetta opetussuunnitelman arvoperustaan ole suomalaisessa kontekstissa juurikaan tutkittu.

Tutkittavat olivat luokanopettajia (N=50) ja Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoita (N=104). Tutkimus sisälsi sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen osan. Vastaukset kerättiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella, joka koostui PVQ21 -mittarista ja tätä tutkimusta varten laaditusta mittarista, joka käsitteli POPS 2014:n arvoperustaa. Näiden lisäksi kyselylomakkeessa oli avoimia kysymyksiä.

Tutkimuksessa selvisi, että tärkeimmiksi arvoiksi luokanopettajan työssä koettiin oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja kunnioitus. Luokanopettajaksi hakeutuvat kokevat pääasiassa voivansa toimia omien arvojensa mukaisesti luokanopettajan työssä. Suuri osa vastaajien tärkeimmiksi koetuista arvoista luokanopettajan työssä oli opetussuunnitelman arvoperustan mukaisia ja arvoperusta koettiin myös yleisesti tärkeäksi opetusta ohjaavaksi asiakirjaksi. Kokemukset arvokasvatuksesta luokanopettajan tehtävänä olivat moninaisia, mutta suurin osa piti sitä tärkeänä osana luokanopettajan ammattia. Tärkeimmiksi arvoiksi elämässä koettiin oma hyvinvointi ja ystävällisyys. Schwartzin (1992) arvotyypeistä tutkimuksessa korostuivat hyväntahtoisuus, turvallisuus, hedonismi, yhdenmukaisuus, virikkeellisyys ja suoriutuminen.

Luokanopettajaksi näyttäisi hakeutuvan ihmisiä, jotka jakavat hyvin samankaltaisen arvomaailman luokanopettajan työssä ja myös yleisesti elämässä. Arvot kuitenkin painotuvat hieman eri tavalla työelämässä kuin elämässä muuten. Arvokasvattajana opettaja joutuu siis tasapainoilemaan työarvojen ja elämän muiden arvojen välillä, joten luokanopettajan on tunnettava oma arvopohjansa.

Asiasanat: Arvot, arvokasvatus, opetussuunnitelma, arvoperusta, luokanopettaja, luokanopettajaopiskelija

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	ARVON MÄÄRITELMIÄ ON USEITA	8
1.1.1	<i>Shalom H. Schwartzin arvoteoria perustuu ajatukseen kymmenestä perusarvosta</i>	11
1.1.2	<i>Schwartzin arvojen kehämäinen järjestelmä</i>	14
1.2	ARVOT OHJAAVAT KÄYTTÄYTYMISTÄ.....	15
1.2.1	<i>Opetussuunnitelman arvoperustan tulisi ohjata opettajan työtä</i>	16
1.2.2	<i>Luokanopettaja on arvokasvattaja</i>	18
2	TUTKIMUSONGELMAT	21
3	MENETELMÄ	23
3.1	TUTKIMUSJOUKON KUVAILU	23
3.2	TIEDONKERUUMENETELMIEN KUVAILU	26
3.2.1	<i>Portrait Values Questionnaire (PVQ21) -mittari</i>	26
3.2.2	<i>Opetussuunnitelman arvoperustan operationalisointi</i>	27
3.2.3	<i>Kyselylomake tutkimusongelmittain</i>	29
3.3	AINEISTONKÄSITTELYMETELMÄT	31
3.3.1	<i>Määrällinen aineisto</i>	31
3.3.2	<i>Summamuuttujien muodostaminen</i>	31
3.3.3	<i>Luokanopettajien ja opiskelijoiden vertailu</i>	33
3.3.4	<i>Laadullinen aineisto</i>	34
4	TULOKSET	36
4.1	OIKEUDENMUKAISUUS JA TASA-ARVO KOETTIIN TÄRKEIMMIKSI ARVOIKSI LUOKANOPETTAJAN TYÖSSÄ	36
4.1.1	<i>POPS 2014:n arvoperusta näkyy luokanopettajien ja opiskelijoiden arvoissa</i>	37
4.1.2	<i>POPS 2014:n arvoperusta koetaan tärkeäksi, mutta se sai osakseen myös kritiikkiä</i>	38
4.2	OMA HYVINVOINTI JA YSTÄVÄLLISYYS KOETTIIN TÄRKEIMMIKSI ARVOIKSI ELÄMÄSSÄ	39
4.2.1	<i>Luokanopettajien ja opiskelijoiden arvotyypit Schwartzin arvoteorian mukaan</i>	40
4.2.2	<i>Luokanopettajan työssä voi yleensä toimia omien arvojen mukaan</i>	42
4.3	AJATUKSET ARVOKASVATUKSESTA SISÄLSIVÄT VASTAKKAIKIN NÄKEMYKSIÄ	43
5	POHDINTA	46
5.1	LUOKANOPETTAJAT JA OPISKELIJAT JAKAVAT SAMANLAISEN ARVOPERUSTAN LUOKANOPETTAJAN TYÖSSÄ	46
5.1.1	<i>Opetussuunnitelman arvoperusta näkyy luokanopettajan työhön liittyvissä arvoissa</i>	47
5.1.2	<i>POPS 2014:n arvoperusta koetaan luokanopettajan työtä ohjaavaksi asiakirjaksi</i>	48
5.2	ARVOT ELÄMÄSSÄ EIVÄT OLE TÄYSIN SAMOJA KUIN ARVOT LUOKANOPETTAJAN TYÖSSÄ	48
5.2.1	<i>Luokanopettajat ja opiskelijat ovat itsensä ylittäjiä ja avoimia muutokselle</i>	49
5.2.2	<i>Luokanopettajan työssä voidaan toimia omien arvojen mukaan</i>	51
5.3	ARVOKASVATUKSEN MERKITYS EI OLE KAIKILLE SAMA	51

5.4	TULOSTEN YHTEENVETO.....	52
5.5	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	53
5.6	TULOSTEN HYÖDYNTÄMISMAHDOLLISUUDET JA JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET	54
6	LÄHTEET	56
7	LIITTEET.....	60

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia arvoja luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat pitävät tärkeinä luokanopettajan työssä ja elämässä. Arvoja luokanopettajan työssä tarkasteltiin suhteessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa (myöhemmin POPS 2014) asetettuun arvoperustaan (POPS 2014, 15) ja arvoja elämässä suhteessa Shalom Schwartzin (1992; 2012) kehittämään arvoteoriaan. Lisäksi tarkasteltiin mitä luokanopettajat ja opiskelijat ajattelevat arvokasvatuksesta ja opetussuunnitelman arvoperustasta sekä kysyttiin kokevatko luokanopettajat ja opiskelijat voivansa toimia omien arvojensa mukaan opettaessaan.

Aihe on tärkeä tutkittavaksi, sillä luokanopettaja on kodin ohella yksi tärkeimmistä arvokasvattajista ja roolimalleista alakouluikäisen lapsen elämässä (Sahin 2019, 83–84; Özdilekler, Altınay, Altınay & Dağlı 2018, 1053–1057; Ülavere & Tammik 2017, 141; Sigurdardóttir & Einarsdóttir 2016, 175; Thornberg & Oguz 2013, 52). Koska lapset myös oppivat arvoja havainnoimalla aikuisia (Ülavere & Tammik 2017, 143), ja arvot ohjaavat käyttäytymistämme (Schwartz & Bardi 2003) tulisi jokaisen luokanopettajan olla tietoinen omista arvoistaan. Arvot korostuvat myös kodin ja koulun välisessä yhteistyössä, sillä opetussuunnitelman mukaan koti ja koulu kantavat yhdessä vastuun arvokasvatuksen toteutumisesta (POPS 2014, 15). Vaikka tavoitteena on kodin ja koulun yhteinen vastuu arvokasvatuksesta, voi siinä myös esiintyä ristiriitoja kodin ja koulun tai opettajien välillä, mikä voi vaikeuttaa oppilaan arvoperustan rakentumista.

Arvokasvattajana luokanopettajaa ohjaa perusopetukselle määritelty arvoperusta, jonka voidaan ajatella heijastelevan yhteiskunnan kulloisellakin hetkellä tärkeinä pitämiä arvoja. Opetussuunnitelmassa todetaan myös, että koko opetussuunnitelman perusteet on laadittu siinä esitetyn arvoperustan mukaisesti (POPS 2014, 15). POPS 2014:n arvoperusta luo siis arvopohjan koko perusopetukselle,

jota luokanopettaja on velvollinen toteuttamaan omassa opetuksessaan. Jos perusopetus pohjautuu vain tiettyjen arvojen mukaiseen opetukseen voisi tästä ajatella seuraavan tilanteita, jossa luokanopettaja joutuu työssään tasapainoilemaan omien arvojensa ja opetussuunnitelman arvoperustan välillä. Onko luokanopettaja täysin sidottu siihen, mitä POPS 2014 sanoo arvoista?

Opettajien ammattijärjestön (myöhemmin OAJ) mukaan opettajalla on kyllä oikeus omaan arvomaailmaansa, mutta opettajan työssä toiminnan on perustuttava työtä ohjaavaan normistoon, kuten opetussuunnitelmiin ja lainsäädäntöön (OAJ). Miten nämä kaksi arvomaailmaa kohtaavat opettajan työssä? Missä määrin opetussuunnitelman arvoperusta ohjaa opettajan työtä, toimiiko hän täysin omien arvojensa pohjalta vai onko ratkaisuna näiden mielekäs yhdistäminen? Miten luokanopettaja toimii silloin, jos hänen oma arvomaailmansa on ristiriidassa opetussuunnitelman arvoperustan kanssa? Tämä tutkimus pyrkii antamaan vastauksia muun muassa näihin arvoja koskeviin kysymyksiin.

1.1 Arvon määritelmiä on useita

Arvon määritteleminen ei ole yksiselitteistä, sillä arvoja voidaan tarkastella monen eri tieteenalan näkökulmasta. Arvotutkimus asettuu tieteenkentällä ainakin filosofian, sosiologian, sosiaalipsykologian, psykologian ja kasvatustieteiden alalle. Tästä johtuen arvon määrittelyyn on olemassa useita erilaisia teorioita ja näkemyksiä. Puohiniemi ja Nyman (2007) määrittelevät arvon ”opituksi, kulttuurisesti hyväksytyksi elämää ohjaavaksi päämääräksi” (Puohiniemi & Nyman 2007, 10). Purjon (2014) mukaan arvot kertovat siitä, mitä pidämme tärkeänä elämässä ja ne myös ohjaavat valintojamme ja käyttäytymistämme arjen tilanteissa (Purjo 2014, 41). On jopa esitetty, että arvot ohjaisivat kaikkia päätöksiämme eli ne ovat samanaikaisesti siis tiedostettuja motiiveja (Puohiniemi 2002, 19).

Helkaman (2015) mukaan kaikkea toimintaamme ei silti ole tarpeellista tarkastella arvovalintoina, sillä tietyn asian arvostaminen ei välttämättä aina johda arvon mukaiseen toimintaan ja toisaalta myös muut kuin kyseiseen toimintaan liittyvät arvot saattavat olla merkityksellisiä. Esimerkiksi hyväntahtoisuus saattaa olla jollekin tärkeä arvo, mutta hän saattaa silti jatkuvasti toimia itsekkäästi, jolloin hyväntahtoisuuden arvostaminen ei näy käytännössä. Helkama esittääkin, että valtaosa ihmisen toiminnasta on automatisoitunutta rutiininomaista normien mukaista toimintaa. (Helkama 2015, 10, 103.)

Jokaisella on kuitenkin lukuisia itselleen tärkeitä arvoja ja jokaisen arvon merkitys on erilainen eri ihmisille. Yksittäinen arvo on tärkeä toiselle, toiselle taas ei. Eroja arvojen välillä syntyy sen mukaan, mitä tavoitetta tai motivaatiota ne ilmaisevat. (Schwartz 2012, 3–4.) Toimintaan vaikuttava arvo voi siis näkyä aktiivisena valintana toimia tietyn arvon mukaan, mutta toiminnan taustalla olevat motiivit voivat myös olla toimijalle itselleen tiedostamattomia. Arvoja voidaan tarkastella myös jakamalla ne itseisarvoon ja välinearvoon. Itseisarvo tarkoittaa arvoa, joka on arvokasta sinänsä ja välinearvo jotain, mikä on arvokasta itse päämäärän saavuttamiseksi (Schwartz 1992, 15–16.) Esimerkiksi opetussuunnitelmalla voidaan nähdä olevan välinearvo valtakunnallisesti mahdollisimman yhtenäisen opetuksen (itseisarvo) takaamiseksi.

Tapio Puolimatka (2011) esittelee kaksi eri näkökulmaa arvojen tarkasteluun. Ensimmäinen käsitys arvojen luonteesta ja alkuperästä perustuu olemassa oleviin, ihmisistä riippumattomiin arvoihin. Ihminen ei luo arvoja, vaan ne ovat olemassa jo hänen syntyessään eikä asioiden arvokkuus riipu siitä, mitä ihmiset arvostavat. Toisen näkökulman mukaan ihminen on täysin keksinyt arvot ja tieteellisen tiedon pohjalta on mahdollista tähdätä jopa kokonaan arvovapaaseen näkemykseen ja ihminen voi näin valita oman arvojärjestyksensä (Puolimatka 2011, 14–16). Puolimatkan määritelmistä kumpikaan ei varsinaisesti kuvaa tämän tutkimuksen käsitystä arvoista. Arvovapaa näkemys on mahdoton opettajan työn kannalta, koska opettajan työtä velvoittaa opetussuunnitelman arvoperusta eikä opettaja

näin ollen voi täysin valita omaa arvojärjestystänsä opettajan työssä. Toisaalta opettajan työssä opetukseen sisällytettäviä arvoja ovat laatineet opetussuunnitelman tekijät, joten opetuksen arvot eivät voi olla täysin ihmisistä riippumattomia. Opetuksen arvot siis riippuvat osittain yhteiskunnassa vallitsevista arvoista: tai ainakin peilaavat niitä.

Schwartzin (2012) mukaan arvon luonteeseen kuuluu, että se käsittää kuusi erilaista ulottuvuutta, jotka koskevat kaikkia arvoja:

1. Arvot ovat uskomuksia, jotka liittyvät erottamattomasti tunteisiin. Arvojen aktivoituessa ne saavat tunnelatauksen. Esimerkiksi isenäisyyden tärkeäksi kokeva henkilö saattaa hermostua, jos hän kokee itsenäisyytensä uhatuksi.
2. Arvot ohjaavat toimintaa kohti toivottuja tavoitteita ja lopputuloksia. Henkilö, jolle esimerkiksi oikeudenmukaisuus on tärkeä arvo, on motivoitunut tavoittelemaan sitä toiminnallaan.
3. Arvot eivät ole tilannesidonnaisia. Sama arvo, esimerkiksi rehellisyys, voi olla tärkeää niin työssä tai koulussa, kuin tuttavan tai vieraan kanssa.
4. Arvot toimivat normeina ja kriteereinä. Ne ohjaavat oman toimintamme ja tapahtumien arviointia ja se tapahtuu usein tiedostamatta.
5. Arvot voidaan asettaa järjestykseen niiden tärkeyden perusteella suhteessa toisiinsa.
6. Arvojen suhteellinen merkitys ohjaa toimintaa eli sama arvo voi näkyä eri tilanteissa ja eri ihmisten toiminnassa eri tavoin. (Schwartz 2012, 3–4; Schwartz 1992, 4.)

Vaikka arvon luonteeseen Schwartzin (2012; 1992) mukaan ei kuulu tilannesidonnaisuus, eivät kaikki tutkijat ole asiasta samaa mieltä. Elizur ja Sagie (1999) esittävät, että joskus arvot ovat tilannesidonnaisia, sillä osaa arvoista ei koeta yhtä tärkeiksi työelämässä kuin elämässä yleisesti (Elizur & Sagie 1999, 84). Tämä tulos tukee tässä tutkimuksessa käytettyä jakoa luokanopettajan työhön liittyviin arvoihin ja arvoihin elämässä yleensä.

Tässä tutkimuksessa arvojen ajatellaan olevan universaaleja, yhteisesti hyväksytyjä asioita, joita pidämme tärkeinä ja jotka ohjaavat toimintaamme (Purjo 2014; Puolimatka 2011; Schwartz 2012; Puohiniemi 2002). Arvot voidaan asettaa henkilökohtaiseen järjestykseen tärkeyden perusteella (Schwartz 2012, Schwartz 1992, Helkama 2015, 8) ja ne saattavat painottua eri tavoin työelämässä ja elämässä muuten (Elizur & Sagie 1999, 84).

1.1.1 Shalom H. Schwartzin arvoteoria perustuu ajatukseen kymmenestä perusarvosta

Tämä tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana käytetään Shalom Schwartzin kehittämää arvoteoriaa, joka on yksi maailmalla eniten käytetyistä arvoteorioista (Schwarz 1992; Schwartz ym., 2012) ja perustuu vahvaan empiiriseen näyttöön (Cieciuch & Davidov 2012, 37). Teorian mukaan arvot voidaan jakaa kymmeneen perusarvoon, joista käytetään tässä tutkimuksessa myös nimitystä arvotyyppi (Taulukko 1) niiden takana olevien motivationaalisten yhdenmukaisuuksien mukaan. Kymmenen perusarvoa ovat valta, suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys, itseohjautuvuus, universalismi, hyväntahtoisuus, perinteet, yhdenmukaisuus ja turvallisuus. Arvoteoria perustuu siihen ajatukseen, että nämä perusarvot ovat yksilöllisesti, yhteisöllisesti ja yhteiskunnallisesti universaaleja asioita, jotka tunnustetaan kulttuurisesta ympäristöstä huolimatta. (Schwartz ym. 2012, 2; Schwartz 2012, 3–4.)

TAULUKKO 1 Schwartzin arvotyypit ja niiden sisältämät arvot (Schwartz 1992; Helkama 2015)

Valta	Yhteiskunnallinen valta, varakkuus, arvovalta, julkisen kuvan säilyttäminen
Suoriutuminen	Kunnianhimo, vaikutusvalta, kyvykkyys, menestys, älykkyys
Hedonismi	Mielihyvä, elämästä nauttiminen
Virikkeisyys	Jännittävä elämä, monipuolinen elämä, uskaliaisuus
Itseohjautuvuus	Luovuus, vapaus, omien tavoitteiden valitseminen, uteliaisuus, riippumattomuus, itsekunnioitus
Universalismi	Tasa-arvo, maailmanrauha, yhteys luontoon, viisaus, luonnon ja taiteen kauneus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, laajakatseisuus, ympäristön suojeleminen, sisäinen tasapaino
Hyväntahtoisuus	Rehellisyys, avuliaisuus, vastuullisuus, uskollisuus, anteeksiantavaisuus, kypsä rakkaus, tosi ystävyys
Perinteet	Perinteiden kunnioitus, nöyryys, oman elämänosan hyväksyminen, kohtuullisuus, hartaus
Yhdenmukaisuus	Tottelevaisuus, itsekuri, kohteliaisuus, vanhempien ja vanhojen ihmisten kunnioittaminen
Turvallisuus	Yhteiskunnallinen järjestys, kansallinen turvallisuus, perheen turvallisuus, palvelusten vastavuoroisuus, puhtaus, terveys, yhteenkuuluvuuden tunne

Myöhemmin alkuperäistä arvoteoriaa (Schwartz 1992) on laajennettu siten, että kymmenen perusarvoa on jaettu osiin, jolloin mitattavia arvoja on saatu 10 sijaan 19. Alkuperäinen arvoteoria on kuitenkin yhteensopiva uudistetun teorian kanssa ja tutkijat korostavat, että jokaisessa tutkimuksessa kannattaa käyttää kyseisen tutkimuksen kannalta olennaisia arvoja. (Schwartz ym. 2012, 3.) Tässä tutkimuksessa keskityttiin alkuperäisiin kymmeneen perusarvoon 19:n sijaan, koska Schwartzin arvoteoria ei ollut tämän tutkimuksen päätutkimuskohde ja siitä yksin riittäisi aineksia suuremmankin tutkimuksen tekemiseen.

Arvoteoriaa on käytetty kansainvälisissä tutkimuksissa laajalti. Useat kulttuurit ylittäneessä tutkimuksessaan Schwartz (2012) havaitsi, että valtaosassa kansoista hyväntahtoisuus, universalismi ja itseohjautuvuus sijoittuvat arvohierarkiassa korkealle, kun taas valta, perinteet ja virikkeisyys arvot esiintyvät sen pohjalla. Schwartzin mukaan tämä kertoo siitä, että ihmiselle ominaiset piirteet ja sosiaaliset toiminnot, jotka muodostavat yksilöllisiä arvojärjestyksiä ovat laajalti jaettuja eri kulttuurien välillä. (Schwartz 2012, 17.) Naisten ja miesten välillä ei ole

juuri havaittu merkittäviä eroja arvotyypeissä. Ainoastaan universalismi on naisilla noussut hieman korkeammalle kuin miehillä. Vertailtaessa aikuisten ja yliopisto-opiskelijoiden eroja arvotyyppien välillä on havaittu aikuisten arvostavan perinteitä ja hyväntahtoisuutta opiskelijoita enemmän. (Aygün & Imamoglu 2002, 340–342.) Lisäksi on havaittu, että luokanopettajaopiskelijat kokevat universalismin, hyväntahtoisuuden ja turvallisuuden heitä eniten yhdistäviksi arvoiksi, kun taas vähiten yhdistäviä arvoja olivat yhdenmukaisuus, hedonismi ja virikkeisyys (Oguz 2012, 1322).

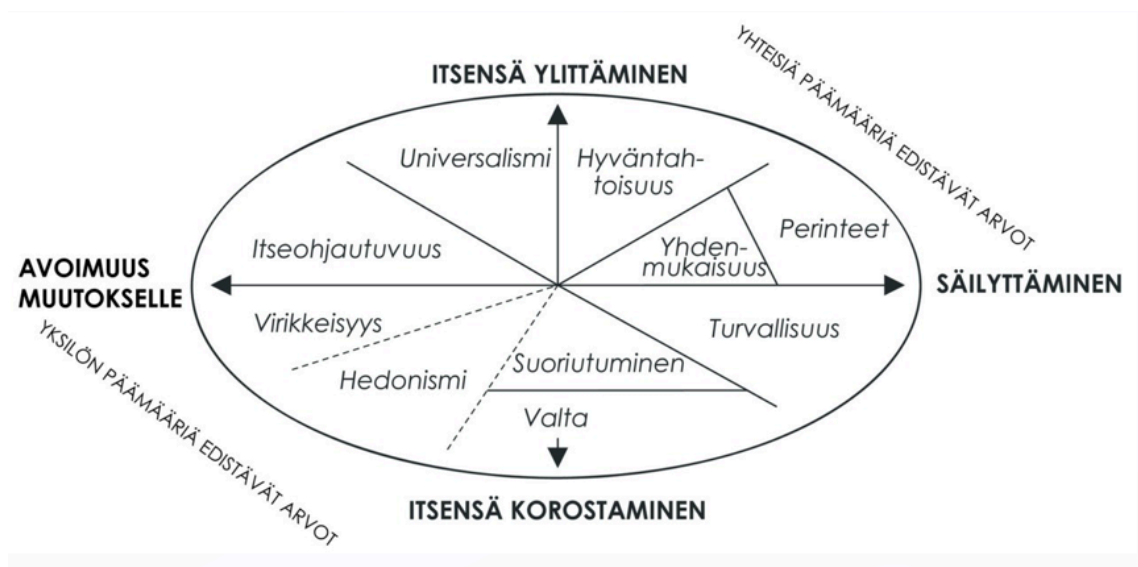
Suomalaisten arvoja on Schwartzin (1992; 2012) teorian pohjalta aiemmin tutkinut muun muassa Helkama (2015). 2000-luvun alussa suomalaisten arvot järjestyivät tärkeyden perusteella keskimäärin siten, että viiden tärkeimmän arvon joukossa olivat hyväntahtoisuus, turvallisuus, yhdenmukaisuus, universalismi ja hedonismi. Vähemmän tärkeiden arvojen joukossa olivat puolestaan itseohjautuvuus, suoriutuminen, virikkeisyys, perinteet ja valta. Vertailukohtana muualla Euroopan Unionissa tärkeimpinä arvoina pidettiin keskimäärin hyväntahtoisuutta, universalismia, itseohjautuvuutta, turvallisuutta ja yhdenmukaisuutta, kun taas vähemmän tärkeiden arvojen joukossa olivat suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys, perinteet ja valta. Huomionarvoista tässä vertailussa on se, että virikkeisyys, perinteet ja valta olivat vastaajien mielestä vähiten tärkeitä sekä Suomessa että muualla EU:ssa. Hyväntahtoisuus nousi puolestaan tärkeimmäksi arvoksi kummassakin vastaajajoukossa. Lisäksi suomalaiset erottuivat muusta EU:sta universalismin kohdalla, ollen koko Eu:n universaaleja arvoja kannattavin kansakunta. (Helkama 2015, 103–105.)

Vaikka Schwartzin arvoteoria on yksi maailmalla laajimmin hyväksytyistä ja hyödynnetyistä arvoteorioista (Lindeman & Verkasalo 2005, 170), on se saanut osakseen myös kritiikkiä. Arvoteoriaa on kyseenalaistettu esimerkiksi siitä, voiko abstrakteja arvoja kuvaavia sanoja ymmärtää samalla tavoin eri kielissä (Helkama 2015, 89). Tämä tutkimus sijoittuu kuitenkin vain yhden valtion alueelle, joten kiel-

ten välisten erojen ei pitäisi olla haasteena tässä tutkimuksessa. Lisäksi arvoteoria on Helkaman (2015) mukaan melko yleistävä yhdistäessään arvoja kokonaisuuksiksi, eikä se ota huomioon erilaisia kansallisia arvoja, kuten työarvoja tai muita joidenkin mielestä hyvinkin tärkeitä, esimerkiksi uskontoon liittyviä arvoja. On myös hankalaa sijoittaa kaikkia esimerkiksi julkisessa keskustelussa esiin nousevia yksittäisiä arvoja Schwartzin arvotyyppien alle, koska joillekin arvoille ei yksinkertaisesti löydy selkeää paikkaa. (Helkama 2015, 97–99.)

1.1.2 Schwartzin arvojen kehämäinen järjestelmä

Schwartzin (1992) arvokehällä (Kuvio 1) kymmenen perusarvoa on järjestetty siten, että ne muodostavat yhtenäisen kehän psykologisen yhteensopivuuden mukaan. Samansuuntaisia motiiveja sisältävät arvot ovat vierekkäin ja erilaisia motiiveja sisältävät arvot ovat kaukana toisistaan. Ihminen voi teoissaan usein toteuttaa lähekkäin olevia arvoja, kuten valtaa ja suoriutumista, mutta harvoin vastakkaisia arvoja, kuten hyväntahtoisuutta ja suoriutumista (Helkama 2015, 92).

KUVIO 1 Schwartzin arvokehä.

Kehä on myös jaettu neljään pääulottuvuuteen motivationaalisten yhdenmukaisuuksien mukaan: itsensä ylittäminen, säilyttäminen, itsensä korostaminen sekä

avoimuus muutokselle. Arvokehän vasemmalla puolella ovat arvot, joissa ilmenee vahvimmin avoimuus muutokselle, itseohjautuvuus ja virikkeisyys, joissa korostuvat itsenäinen ajattelu ja toiminta sekä pysyvyyden vastustaminen. Arvokehän oikealla puolella sijoittuvaan säilyttämiseen sisältyvät puolestaan turvallisuus, perinteet ja yhdenmukaisuus, jotka korostavat perinteiden säilyttämistä ja pysyvyyttä. (Schwartz 1992, 15; Helkama 2015, 91.)

Arvokehän (Schwartz 1992) yläosassa ovat arvot universalismi ja hyväntahtoisuus, joissa korostuvat muiden hyväksyminen itsensä vertaisina sekä muiden hyvinvoinnista huolehtiminen. Nämä arvot ilmentävät itsensä ylittämistä eli itsensä jättämistä taka-alalle muiden sijaan. Arvokehän alareunassa ovat puolestaan itsensä korostamista suosivat arvot hedonismi, suoriutuminen ja valta, joissa ilmenee omien etujen tavoittelua, kunnianhimoa sekä itseensä keskittymistä. (Schwartz 1992, 15; Lindeman & Verkasalo 2010, Helkama 2015, 91.) Kuten kuvio 1 nähdään on hedonismi arvoista häilyvärajaisin, sillä se voidaan sijoittaa motivaationsa perusteella sekä itsensä korostamisen että avoimuus muutokselle -ulottuvuuden alle (Sortheix, Olakivi & Helkama 2012, 332). Näitä arvokehällä näkyviä arvoja ja motivationaalisia yhdenmukaisuuksia käytettiin tässä tutkimuksessa apuna luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden elämään kuuluvien arvojen tutkimiseen.

1.2 Arvot ohjaavat käyttäytymistä

Useissa tutkimuksissa (Schwartz 1992; 2012, Puohiniemi 2002, Schwartz & Bardi 2003, Purjo 2014) on havaittu, että arvot liittyvät kiinteästi käyttäytymiseen. Arvot eivät siis ole irrallisia palasia, vaan ne ohjaavat käyttäytymistä tiettyyn suuntaan, usein jopa tiedostamatta (Schwartz 2016, 80). On myös esitetty (Schwartz ym. 2017), että arvot vaikuttavat siihen, mitä ihmiset tekevät ja jättävät tekemättä. Ihmisen käyttäytyminen on nimittäin lopputulema sitä ajavien ja vastustavien ar-

vojen välillä tehdyistä kompromisseista. Arvot liittyvät käytökseen sekä positiivisesti että negatiivisesti, sillä ihminen toimii usein arvojensa ohjaamana ja harvoin niiden vastaisesti. (Schwartz ym. 2017, 253; 256.)

Schwartz ja Bardi (2003) havaitsivat tutkiessaan arvojen ja käyttäytymisen suhdetta, että toiset arvot ovat voimakkaammin yhteydessä arvon mukaiseen käyttäytymiseen kuin toiset. Perinteet ja virikkeisyys -arvot korreloivat voimakkaimmin käyttäytymisen kanssa, joka ilmensi näitä arvoja. Hedonismi, itseohjautuvuus, universalismi ja valta -arvot olivat puolestaan jonkin verran yhteydessä arvojen mukaisen käyttäytymisen kanssa. Turvallisuudella, yhdenmukaisuudella, hyväntahtoisuudella ja suorittamisella ei näyttänyt olevan kuin heikko yhteys arvojen ilmentämään käyttäytymiseen. (Bardi & Schwartz 2003, 1216.)

1.2.1 Opetussuunnitelman arvoperustan tulisi ohjata opettajan työtä

Suomessa luokanopettajalla on oikeus omaan arvomaailmaansa sekä pedagoginen vapaus eli hän saa toteuttaa opetusta haluamallaan tavalla ja tehdä siitä itsensä näköistä, kunhan noudattaa opetussuunnitelmassa asetettuja reunaehtoja (OAJ). Millaisia nämä reunaehdot sitten ovat? Ne ovat opetussuunnitelmassa (2014) esitetyjä ohjeita tai rajoitteita, kuten esimerkiksi arvoperusta, johon koko opetussuunnitelman perusteet pohjautuu. Arvoperusta on jaettu teemoittain neljään osaan: 1. oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen 2. ihmisyyden, sivistys, tasa-arvo ja demokratia 3. kulttuurinen moninaisuus rikkautena 4. kestävä elämäntavan välttämättömyys. (POPS 2014, 15–16.)

POPS 2014:n arvoperustan lisäksi opettajuuden ytimen muodostavat OAJ:n mukaan ihmisarvo, totuudellisuus, oikeellisuus sekä vastuu ja vapaus. Ihmisarvolla tarkoitetaan OAJ:n mukaan ihmisyyden kunnioittamista sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautuneisuudesta ja sukupuolen moninaisuudesta, ulkonäöstä, iästä, uskonnosta, yhteiskunnallisesta asemasta, alkuperästä, mielipiteistä, kyvyistä ja

saavutuksista riippumatta. Totuudellisuus käsittää muun muassa rehellisyyden itselle ja muille. Oikeudenmukaisuuteen kuuluu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjinnän ja suosimisen välttäminen. (OAJ).

Aiemmassa luokanopettajia koskevassa tutkimuksessa (Kop, Tasdan & Ali-beyoglu 2017) on havaittu, että opettajia eniten yhdistäviä arvoja ovat oikeudenmukaisuus, rehellisyys, uskollisuus, ihmiskeskeisyys ja tasa-arvoisuus. Vähiten opettajia yhdistäviä arvoja ovat puolestaan tottelevaisuus, tulos-orientoituneisuus, formaalisuus ja joustavuus. (Kop ym. 2017, 1048.) Voisi siis ajatella, että luokanopettajan on lähtökohtaisesti varmasti helppo samaistua OAJ:n opettajuutta koskeviin arvoihin ja opetussuunnitelman arvoperustan arvoihin, koska opettajia eniten yhdistävät arvot ovat niiden kanssa hyvin samankaltaisia. Voiko tähän toisaalta olla syynä se, että opetussuunnitelmaa on ollut mukana laatimassa nykyisiä ja entisiä opettajia?

Opetussuunnitelman arvoperustalle on myös aiheellista osoittaa kritiikkiä, sillä se on tulkittavissa varsin löyhäksi ohjenuoraksi arvojen opettamiseen, sillä konkreettisia ohjeistuksia tai varsinaisia kieltoja ei juuri ole. Lisäksi opetussuunnitelman teksti on pääpiirteissään hyvin yleismaailmallista ja teemat ovat suuria, joten se jättää opettajalle kohtuullisen paljon tulkinnanvaraa sekä opetuksen että arvokasvatuksen toteuttamiseen. Opetussuunnitelmassa sanotaan kuitenkin, että "Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton" (POPS 2014, 16), minkä voidaan nähdä liittyvän vahvasti monen opettajan arvoihin. Tämä ohjeistus on selkeä ja konkreettinen, eikä se muista ohjeista poiketen jätä tulkinnanvaraa.

1.2.2 Luokanopettaja on arvokasvattaja

Arvokasvatuksella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa POPS 2014:n velvoittamaa opettajan kasvatustehtävään liittyvää oppilaiden arvomaailman rakentumisen tukemista. POPS 2014:ssa jokaiselle perusopetusta antavalle koululle on määrätty opetus- ja kasvatustehtävä, joka tarkoittaa ”oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa” (POPS 2014, 18). Tähän kasvatustehtävään sisältyy yhtenä osa-alueena myös arvokasvatus, joka on yksi tämän tutkimuksen keskeisistä käsitteistä. Arvokasvatuksen tavoitteena POPS 2014:ssa on oppilaan oman arvoperustan rakentumisen tukeminen, johon lapset ja nuoret tarvitsevat ohjausta ja tukea tämän päivän hektisessä maailmassa, jossa ”monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa” (POPS 2014, 15).

Arvokasvatus näkyy käytännössä muun muassa arvokeskusteluina oppilaiden kanssa, jossa oppilaita ohjataan tunnistamaan ja nimeämään erilaisia arvoja ja tarkastelemaan niitä myös kriittisesti (POPS 2014, 18). Erään tutkimuksen (Sahin 2019) mukaan opettajaopiskelijoiden mielestä arvojen opettamisessa tulisi käyttää toiminnallisia opetusmenetelmiä, kuten draamaa, tarinankerrontaa sekä elokuvien katselua. Arvojen ymmärtäminen saattaa olla varsinkin pienille lapsille hankalaa, joten olisi hyvä suosia konkreettisia opetusmenetelmiä. (Sahin 2019, 85–86.) On myös hyvä huomata ettei arvokasvatus ole yksin koulun tehtävä, vaan sitä tulisi toteuttaa yhteistyössä kodin ja koulun välillä. Osana tätä yhteistyötä koulun koko henkilökunnan tulisi suhtautua avoimesti ja kunnioittavasti kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, perinteisiin sekä kasvatuskäsitteisiin. (POPS 2014, 15, 18.)

Vaikka arvokasvatus on luokanopettajan tärkeä tehtävä, on mahdollista, että opettajan omat arvot eroavat opetussuunnitelman arvoperustan arvoista. Durdu-kocan (2019) mukaan on myös mahdollista, että kaikki opettajat eivät edes tiedä, mitä opetussuunnitelmassa sanotaan arvokasvatuksesta. Opetussuunnitelman

tulisi ohjata opettajaa ohjaavana asiakirjana, mutta jos opettaja ei tunne sen arvokasvatusta koskevaa sisältöä kunnolla, saattaa hän olla epävarma siitä, mitä arvoja opettajan tulisi työssään opettaa. (Durdukoca 2019, 113.) Voidaanko siis Suomessakaan olla varmoja siitä, tuntevatko luokanopettajat ja opiskelijat valtakunnallisen opetussuunnitelman ja tämän tutkimuksen valossa erityisesti sen arvooperustan ja kuinka he toteuttavat sitä työssään?

Arvokasvatus mielletään Gjerstadin (2011) mukaan usein virheellisesti joko arvojen pakottamiseksi osaksi toisen ihmisen elämää tai vaatimukseksi kaikkien ihmisten mukautumisesta samaan muottiin. Näin ei kuitenkaan ole, sillä arvokasvatus ei voi milloinkaan olla pakottamista. Koska arvot kuitenkin ovat kiinteä osa ihmisyyttä, kuuluvat ne erottamattomasti myös kasvatukseen ja arvokasvatus perustuukin ajatukseen siitä, että kasvattajan toimintaa ohjaa henkilökohtainen käsitys siitä, mikä on hyvää elämää. Kasvatettavan tulee olla kasvattajan silmissä ainutlaatuinen ja arvokas persoona ilman minkäänlaisia ehtoja. (Gjerstad 2011, 75–77, 84.)

Useiden tutkimusten (Sahin 2019, 83–84; Özdilekler ym. 2018, 1053–1057; Ülaver & Tammik 2017, 141; Sigurdardottir & Einarsdottir 2016, 175; Thornberg & Oguz 2013, 52) mukaan arvokasvatus on opettajien mielestä ennen kaikkea roolimallina toimimista. Opettajalla onkin tärkeä tehtävä ja vastuu arvojen opettamisessa oppilaille puheidensa ja tekojensa kautta, sillä luokanopettajan arvomaailma toimii mallina oppilaiden arvomaailman rakentumiselle (Özdilekler ym. 2018). Arvokasvatuksessa roolimallina oleminen on merkityksellistä, sillä etenkin pienet lapset oppivat tarkkailemalla ja matkimalla aikuisen käytöstä. Roolimallina toimiminen ei kuitenkaan ole vain yksittäisen opettajan tehtävä, vaan siihen tulisi osallistua koko koulun henkilökunta sekä vanhempien kotona. (Ülaver & Tammik 2017, 141.) Kasvatusyhteistyö kodin ja koulun välillä onkin arvokasvatuksen ydin (Özdilekler ym. 2018, 1054), eikä vastuuta voidakaan edellyttää yksin kummankaan kannettavaksi.

Arvokasvatuksessa on myös haasteensa opettajan näkökulmasta. Koska oppilaat ottavat mallia opettajasta ja koulun muista aikuisista, tulisi opettajan olla tietoinen omista arvoistaan ja miettiä tarkoin, mitä arvoja hän haluaa omalla käytöksellään välittää ja mitä hänen kommunikaationsa ja toimintansa viestivät arvoista (Ülavere & Veisson 2015, 120). Opettajien onkin todettu tiedostavan henkilökohtaisten arvojensa vaikuttavan arvopriorisointeihin työssään (Sigurdardottir & Einarsdottir 2016, 173). Koska arvokasvatus ei ole opettajien ja vanhempien mielestä irrallinen asia, vaan sitä tapahtuu kaikissa arkipäivän tilanteissa ja keskusteluissa (Ülavere & Tammik 2017, 141–143), voidaan opettajien mahdollisimman syvä tietoisuus omista arvoistaan työssä nähdä hyvänä asiana.

Toinen haaste arvokasvatuksen pohdinnassa on sen suunnittelemattomuus opetuksessa ja opettajien erilaiset arvot. On havaittu, että luokanopettajat opettavat arvoja suunnittelematta, spontaanisti ja vapaaehtoisesti useammin piilo-opetussuunnitelman kuin virallisen opetussuunnitelman mukaan (Özdilekler ym. 2018, 1053–1057; Thornberg & Oguz 2013, 52) ja toisaalta arvokasvatusta tapahtuu sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti eli se on luonteeltaan sekä harkittua että harkitsematonta (Ülavere & Tammik 2017, 141–143; Sigurdardottir & Einarsdottir 2016, 175). Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa luokanopettajan persoonan, aiemman koulutukseen ja ihmissuhteiden merkitys arvojen välittämisessä korostuu ja välitetyt arvot ovat erilaisia opettajasta riippuen (Özdilekler ym. 2018, 1053–1057). Samankaltaiseen tulokseen päätyivät myös Thornberg ja Oguz (2013) tutkiessaan opettajien näkemyksiä arvokasvatuksesta. Ne arvot, joita opettajat kokivat pitävänsä tärkeinä arvokasvatuksessa, olivat rakentuneet opettajien lapsuudesta, vanhempien arvokasvatuksesta ja elämäkokemuksesta. (Thornberg & Oguz 2013, 55.) Näyttää siis siltä, että joka tapauksessa jokaisen opettajan elämäkokemus vaikuttaa häneen arvokasvattajana. Kuinka paljon opetussuunnitelman arvoperusta ohjaa luokanopettajien työtä ja mitä he itse siitä ajattelevat?

2 TUTKIMUSONGELMAT

1. Mitä arvoja luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat pitävät tärkeinä luokanopettajan työssä?

1.1. Onko luokanopettajan työssä tärkeinä pidetyissä arvoissa yhtäläisyyksiä tai eroja POPS 2014:n arvoperustan kanssa?

Luokanopettajia koskevassa tutkimuksessa (Kop ym. 2017, 1048.) on havaittu, että opettajia eniten yhdistäviä arvoja ovat oikeudenmukaisuus, rehellisyys, uskollisuus, ihmiskeskeisyys ja tasa-arvoisuus (Kop ym. 2017, 1048). Tässä tutkimuksessa oli oletuksena, että nämä arvot korostuvat luokanopettajien ja opiskelijoiden vastauksissa. Edellä mainituista arvoista oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo ovat ainoat arvot, jotka sellaisenaan mainitaan POPS 2014:n arvoperustassa (POPS 2014, 15–16). Oletuksena oli, että osa opettajien ja opiskelijoiden tärkeinä pitämistä arvoista opettajana on samansuuntaisia opetussuunnitelman arvoperustan kanssa.

1.2. Mitä luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat ajattelevat perusopetuksen opetussuunnitelman arvoperustasta?

2. Mitä arvoja luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat pitävät tärkeinä elämässään?

Aiemmassa luokanopettajia koskevassa tutkimuksessa (Kop ym. 2017, 1048) on havaittu, että opettajia eniten yhdistäviä arvoja ovat oikeudenmukaisuus, rehellisyys, uskollisuus, ihmiskeskeisyys ja tasa-arvoisuus (Kop ym. 2017, 1048). Myös tässä tutkimuksessa oletettiin näiden arvojen korostuvan opettajien ja opiskelijoiden vastauksissa.

2.1. Mitkä Schwartzin arvotyypit korostuvat luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden elämässä?

Suomessa on aiemmin tutkittu (Helkama 2015), että suomalaisten arvotyypeistä (Schwartz 1992; 2012) viiden tärkeimmän joukossa olivat hyvántahtoisuus, turvallisuus, yhdenmukaisuus, universalismi ja hedonismi. Vähemmän tärkeitä olivat itseohjautuvuus, suoriutuminen, virikkeisyys, perinteet ja valta. (Helkama 2015, 103–105.) Tässä tutkimuksessa odotettiin tulosten olevan samassa linjassa aiemman suomalaisen arvotutkimuksen kanssa arvotyyppinä määriteltäessä. Sukupuolella ei oletettu olevan suurta merkitystä arvotyyppien muodostumiseen, sillä aiempi tutkimus ei ole sellaista osoittanut (Aygün & Imamoglu 2002, 340–342).

2.2. Kuinka usein luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat kokevat voivansa toimia omien arvojen mukaisesti luokanopettajan työssä?

3. Mitä luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat ajattelevat arvokasvatuksesta luokanopettajan tehtävänä?

POPS 2014:ssa arvokasvatuksen merkitystä korostetaan tärkeäksi “maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa” (POPS 2014, 18). Tämän perusteella tulokseksi odotettiin opettajien ja opiskelijoiden pitävän arvokasvatusta yleisesti tärkeänä, sillä opetussuunnitelma on luokanopettajan työtä ohjaava asiakirja. Useissa tutkimuksissa (Sahin 2019, 83–84; Özdilekler ym. 2018, 1053–1057; Ülavere & Tammik 2017, 141; Sigurdardottir & Einarsdottir 2016, 175; Thornberg & Oguz 2013, 52) on havaittu, että opettajien mielestä arvokasvatus on suurelta osin roolimallina toimimista. Opettajan esimerkin arvokasvattajana oletettiin korostuvan myös tässä tutkimuksessa.

3 MENETELMÄ

3.1 Tutkimusjoukon kuvailu

Tutkimuskohteena tässä tutkimuksessa olivat luokanopettajaopiskelijat sekä työssä käyvät luokanopettajat. Luokanopettajaopiskelijoilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa vuonna 2018–2019 Turun yliopistossa sekä Turun että Rauman kampuksella kirjoilla olevia sekä alemman että ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijoita, jotka saavat valmistuttuaan pätevyyden toimia luokanopettajana. Luokanopettajilla puolestaan tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kyselyyn vastaamaan luokanopettajan ammattia harjoittavia henkilöitä. Vastaaminen kyselyyn oli täysin vapaaehtoista. Tavoitteena oli saada yli 100 vastausta sekä luokanopettajilta että luokanopettajaopiskelijoilta, jotta arvotutkimukseen käytettäviä testejä pystyttäisiin luotettavasti toteuttamaan. Aineistonkeruun osalta tavoite täyttyi osittain, sillä vastaajia saatiin yhteensä 155. Yksi opiskelija ilmoitti, ettei hänen vastauksiaan saa käyttää tässä tutkimuksessa, joten hänen vastauksensa poistettiin. Jäljelle jäi yhteensä 154 vastaajaa, joista 104 oli opiskelijoita ja 50 opettajia (Taulukko 2).

TAULUKKO 2. Vastaajien sukupuoli, opiskelijoiden vuosikurssi

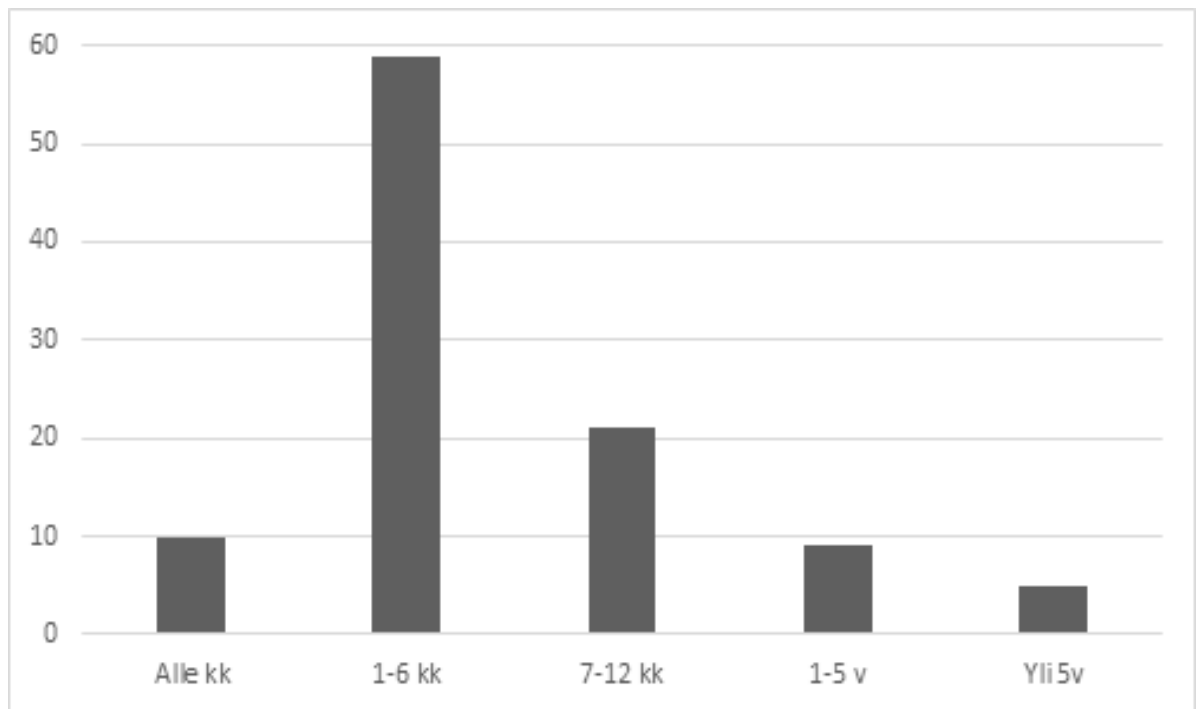
	N	%	
Opiskelijat	Nainen	84	80,8
	Mies	20	19,2
	Kaikki	104	100,0
Vuosikurssi			
	1.	15	14,4
	2.	11	10,6
	3.	17	16,3
	4.	28	26,9
	5.	21	20,2
	n.*	12	11,5
Ikä			
	19–24	58	55,8
	25–29	31	29,8
	30–44	13	12,5
	45–64	2	1,9
Opettajat	Nainen	44	88,0
	Mies	6	12,0
	Kaikki	50	100,0
Ikä			
	19–24	2	4,0
	25–29	7	14,0
	30–44	21	42
	45–64	20	40

* Luokanopettajaopintojen ohjeellinen suoritus aika on viisi vuotta, joten yli viidettä vuotta opiskelevat valitsivat vastauksen "n."

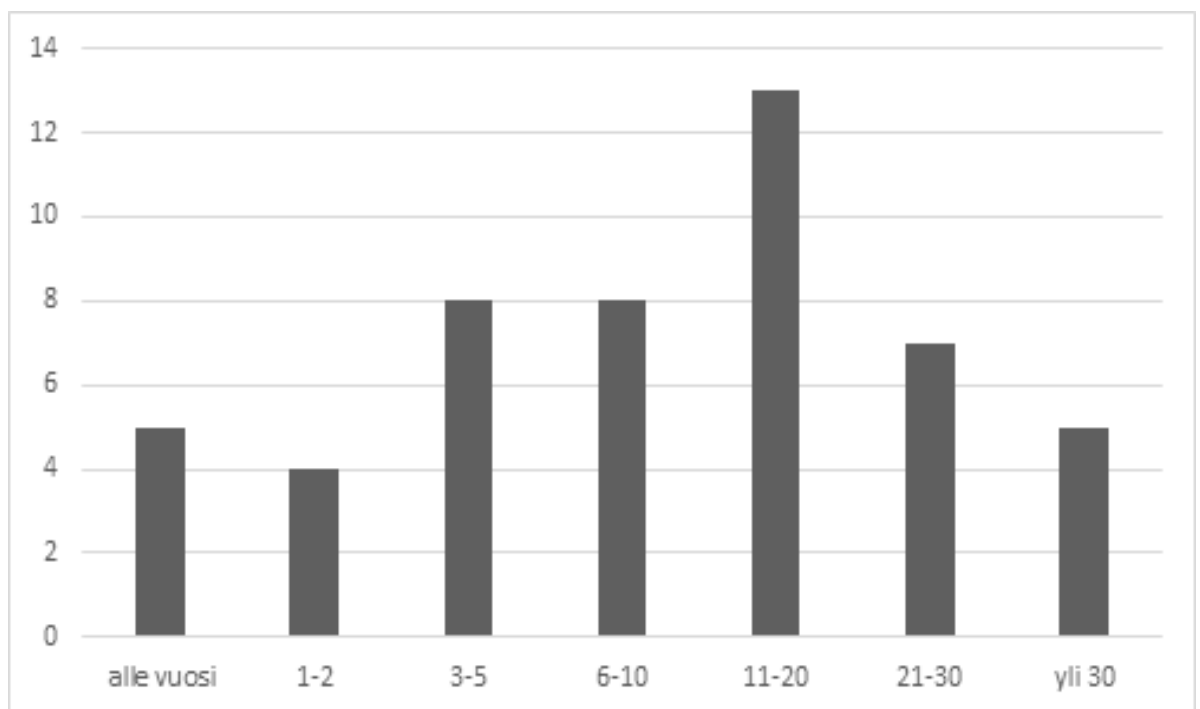
Vastaajien sukupuolijakauma oli luokanopettajilla ja luokanopettajaopiskelijoilla melko samansuuntainen (Taulukko 2). Kyselyyn vastanneista sekä opiskelijoista että opettajista suurin osa oli naisia. Lisätietona opiskelijoilta kysyttiin myös vuosikurssia ja vastaajia saatiin melko tasaisesti kaikilta vuosikursseilta. Eniten vastaajia oli 4. vuosikurssilta ja vähiten 2. vuosikurssilta.

Toisena taustakysymyksenä kysyttiin luokanopettajien ja opiskelijoiden ikää. Ikäjakaumat opettajilla ja opiskelijoilla erosivat selvästi toisistaan. Opettajista suurin osa oli 30-44 -vuotiaita ja melkein yhtä suuri osa 45-65 -vuotiaita. Ikäryhmään 25-29 kuuluvia oli opettajista 14% ja 19-24 -vuotiaita vain 4%. Luokanopettajaopiskelijoiden ikäjakauma oli lähes päinvastainen opettajiin verrattuna. Opiskelijoista suurin osa oli 19-24 -vuotiaita ja toiseksi suurin osa 25-29. Ikäryhmään 30-44 kuuluvia oli opiskelijoista 13% ja 45-65 -vuotiaita vain 2%.

Vastaajilta kysyttiin myös opetuskokemuksen määrää vastaushetkellä. Asteikko oli erilainen luokanopettajaopiskelijoilla (Kuvio 2) ja opettajilla (Kuvio 3), koska työelämässä olevilla luokanopettajilla oletettiin olevan paljon enemmän opetuskokemusta kuin luokanopettajaopintojaan suorittavilla opiskelijoilla. Valtaosa opiskelijoista on melko nuoria ja heidän opetuskokemuksensa perustuu opetusharjoitteluihin ja sijaisuuksien tekoon, joten opetuskokemuksen määrää ajateltiin laskettavan enimmäkseen kuukausissa. Tämän vuoksi opiskelijoiden asteikko alkaa opetuskokemuksen määrästä "alle kk" ja päättyy opetuskokemuksen määrään "yli 5v" (Kuvio 2). Opettajilla asteikko alkoi opetuskokemuksen määrästä "alle vuosi" ja päättyi opetuskokemuksen määrään "yli 30v" (Kuvio 3). Kyselyyn vastanneiden opettajien opetuskokemus jakautui melko tasaisesti kaikille asteikon portaille, kuitenkin siten että eniten oli 11-20 vuotta opettaneita (26%, n=13). Opiskelijoista selkeästi suurimmalla osalla (57%, n=59) oli opetuskokemusta 1-6 kuukautta.

KUVIO 2. Opiskelijoiden opetuskokemus

KUVIO 3. Opettajien opetuskokemus vuosina

3.2 Tiedonkeruumenetelmien kuvailu

Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, joka sisälsi sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia osioita. Aineisto kerättiin sähköisesti Webropol-kyselylomakkeella (liite 1) tammi-maaliskuussa 2019. Kyselylomake esiteltiin muutamalla luokanopettajaopiskelijalla ja sitä muokattiin saadun palautteen perusteella. Kyselylomake oli muutamia taustakysymyksiä lukuun ottamatta identtinen opettajille ja opiskelijoille. Ainoastaan opiskelijoilta kysyttiin vuosikurssia ja luokanopettajilla opetuskokemusta mittaava asteikko oli opiskelijoita laajempi. Luokanopettajien vastaukset kerättiin Alakoulun aarreaitta -facebookryhmästä, johon kuuluu tuhansia luokanopettajia ympäri Suomen. Alakoulun aarreaitta -ryhmään lähetettiin linkki sähköiseen Webropol-kyselylomakkeeseen kerran tammikuussa 2019 ja uudelleen maaliskuussa. Luokanopettajaopiskelijoilta vastaukset kerättiin sähköpostitse lähettämällä linkki kyselyyn kaikille Turun yliopistossa vuonna 2012–2018 opintonsa aloittaneille luokanopettajaopiskelijoille. Linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen lähetettiin kahdesti tammi-helmikuussa 2019 käyttäen yliopiston sähköpostilistaa.

Kyselylomakkeen kvantitatiivinen osio koostui taustakysymyksistä (kuten ikä, sukupuoli, opetuskokemus) ja kuusiportaisella Likert-asteikolla mitattavista väittämistä, jotka koskivat arvoja ihmisenä ja arvoja luokanopettajan työssä. Kyselylomakkeen kvalitatiivinen osio muodostui kahdenlaisista avoimista kysymyksistä, sillä osa avoimista kysymyksistä tarjosi vastaajalle mahdollisuuden syventää ja perustella kvantitatiivisten kysymysten vastauksia. Muut lomakkeen avoimet kysymykset käsittelivät luokanopettajien ja opiskelijoiden tärkeinä pitämiä arvoja ihmisenä ja luokanopettajana, opetussuunnitelman arvoperustan merkitystä sekä arvokasvatusta.

3.2.1 Portrait Values Questionnaire (PVQ21) -mittari

Tutkimuksen kvantitatiivisen osuuden pohjana toimi arvotutkija Shalom Schwartzin kehittämä 21 väittämän Portrait values questionnaire (PVQ21) -mittari

(Schwartz 2012, 12). Se on kehitetty arvoprioriteettien operationalisointia varten vaihtoehdoksi 57 väittämän *Schwartz Value Survey (SVS)* -mittarille, jossa kukaan perusarvoa (universalismi, hyväntahtoisuus, yhdenmukaisuus, perinteet, turvallisuus, valta, suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys ja itseohjautuvuus) mittaa monta eri väittämää. PVQ21-mittarissa jokaista arvoa mittaa kaksi väittämää, paitsi universalismia kolme.

Tässä tutkimuksessa oli perusteltua käyttää lyhennettyä PVQ21 -mittaria, koska esimerkiksi European Social Surveys (ESS) käyttää sitä arvotutkimuksissaan (Davidov, Meuleman, Billiet & Schmidt 2008, 585). Lisäksi alkuperäisen 57 väittämän kyselyn täyttäminen olisi saattanut olla liian aikaa vievää (Lindeman & Verkasalo 2010, 171) ja PVQ21-mittari oli vain yksi osa kyselylomaketta, jota tässä tutkimuksessa käytettiin. Alkuperäisessä Schwartzin PVQ21-mittarissa (Schwartz 2012, 11) väittämät kuvaavat ulkopuolista henkilöä ja vastaajan pitää samaistua tähän henkilöön (*“Hänelle on tärkeää saada näyttää muille taitojaan. Hän haluaa, että hänen tekemisiään ihailtaan”*), mutta tässä tutkimuksessa väittämät muutettiin minä-muotoon (*“Minusta on tärkeää saada näyttää muille taitojani. Haluan, että tekemisiäni ihailtaan”*) kuten myös Helkama (2015) on tehnyt tutkiessaan suomalaisten arvoja. Mittaria laadittaessa ajateltiin, että vastaajan olisi helpompi ottaa kantaa väittämiin, kun ne ovat minä-muodossa. Väittämiin vastattiin kuusiportaisella Likert-asteikolla sen mukaan kuinka paljon väittämiä kuvaa vastaajaa itseään: 1=Ei lainkaan samaa mieltä, 2=Ei juuri lainkaan samaa mieltä, 3=Vain hieman samaa mieltä, 4=Jonkin verran samaa mieltä, 5=Melko samaa mieltä, 6=Erittäin paljon samaa mieltä.

3.2.2 Opetussuunnitelman arvoperustan operationalisointi

Opetussuunnitelman arvoperustastan arvoista: oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen, ihmisyyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia, kulttuurinen moninaisuus rikkautena sekä kestävä elämäntavan välttämättömyys (POPS 2014, 15–16) operationalisoitiin samankaltaisia väittämiä kuin PVQ-21-mittarissa

(liite 2), sillä valmista mittaria ei ollut, joka olisi mitannut luokanopettajien ajatuksia opetussuunnitelman arvoperustasta. Opetussuunnitelman arvoperustan neljää teemaa, määritellään POPS 2014:ssa seuraavasti.

Oppilaan ainutlaatuisuus perustuu arvoperustassa käsitykseen, jossa lapsuuden merkitys nähdään itseisarvona. Jokainen oppilas nähdään ainutlaatuisena yksilönä juuri sellaisena kuin hän on. Oppilaalla tulisi olla oikeus kasvaa ihmiseksi ja yhteiskunnan täysimääräiseksi jäseneksi, mutta hän tarvitsee siihen aikuisen tukea. Lisäksi kouluympäristön tulisi olla sellainen, jossa oppilas kokee olevansa arvostettu ja hyväksytty. **Oikeus hyvään opetukseen** tarkoittaa arvoperustan mukaan opetusta, joka tukee oppilaan kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä ihmiseksi kasvamisessa ja auttaa häntä luomaan suhteita ympäröivään maailmaan. Lisäksi perusopetuksen tulisi mahdollistaa elinikäinen oppiminen. (POPS 2014, 15.)

Perusopetuksen tulisi tukea oppilaan **ihmisyyteen** kasvua pyrkimällä totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen sekä rauhaan. Ihmisyyteen kasvussa lapsi kohtaa ristiriitoja omien odotusten ja todellisuuden välillä. Näiden ristiriitojen selvittämiseen tarvitaan **sivistystä**, joka ilmenee yksilöiden ja yhteisöjen kykyinä tehdä eettisiä, empaattisia ja tietoon perustuvia kriittisiä ratkaisuja. Arvoperustassa sanotaan, että sivistynyt ihminen pyrkii itseään, toisia ihmisiä ja ympäristöä kunnioittaen toimimaan oikein. Sivistykseen kuuluu myös vastuun kantaminen omasta toiminnastaan. (POPS 2014, 15–16.) Perusopetus nojaa elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja ohjaa niiden puolustamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Perusopetuksen tulisi edistää hyvinvointia, **demokratiaa** ja yhteiskunnan aktiivista kansalaisuutta ja sen kehittämistä ohjaavat **tasa-arvon** tavoite ja yhdenvertaisuusperiaate. Opetuksen tulisi edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten välistä tasa-arvoa eikä sen tulisi sitouttaa ketään uskonnollisesti, katsomuksellisesti tai poliittisesti. Lisäksi koulua ja opetusta ei saa käyttää kaupalliseen vaikuttamiseen. (POPS 2014, 15–16.)

Arvoperustassa **kulttuurinen moninaisuus** nähdään rikastuttava ilmiönä, jossa moninaista suomalaista kulttuuriperintöä vaalitaan ja oppilaan kulttuurista identi-

teettiä vahvistetaan sekä luodaan pohja kulttuurien kestäväälle kehitykselle. Lisäksi perusopetus luo pohjan ihmisoikeuksia kunnioittavalle maailmankansalaisuudelle, jossa pyritään oppimaan yli kieli-, kulttuuri-, uskonto-, ja katsomusrajojen vuorovaikutuksessa eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevien välillä. (POPS 2014, 16.)

Kestävän elämäntavan välttämättömyys perustuu ajatukseen, jossa ihminen on osa luontoa ja oleellisen riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Perusopetuksessa onkin keskeistä ymmärtää kestävä elämäntavan välttämättömyys. Lisäksi oppilaita kasvatetaan eettisesti vastuuntuntoisiksi kansalaisiksi, jotka osaavat tehdä kestävä tulevaisuuden kannalta oikeita ratkaisuja. (POPS 2014, 16.)

Teemoihin sisältyvistä yksittäisistä arvoista operationalisoitiin 3–5 väittämää opetussuunnitelman arvoperustan sisältöjen (POPS 2014, 15–16) perusteella. Väittämien muodostamisessa pyrittiin käyttämään mahdollisimman paljon samoja sanavalintoja kuin POPS 2014:n arvoperustassa oli käytetty. Esimerkiksi arvoa “oppilaan ainutlaatuisuus” mitattiin väittämällä *“Ajattelen, että jokainen oppilas on arvokas juuri sellaisena kuin on.”*

Osa väittämistä laadittiin käänteisiksi. Myös näihin väittämiin vastattiin samalla kuusiportaisella Likert-asteikolla kuin PVQ21-mittariin. Demokratia oli ainoa arvo, jolle ei voitu opetussuunnitelman arvoperustasta muodostaa väittämiä, sillä se esiintyy arvoperustassa vain kerran: *“Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa.”* (POPS 2014, 16).

3.2.3 Kyselylomake tutkimusongelmittain

Tutkimusongelma 1 käsitteli luokanopettajien ja opiskelijoiden tärkeinä pitämiä arvoja luokanopettajan työssä ja siihen haettiin vastausta sekä avoimella kysymyksellä *“Laita tärkeysjärjestykseen viisi tärkeintä arvoa, jotka ohjaavat työtäsi opettajana”* että määrällisen mittarin avulla. Vastaajat saivat listata tärkeysjärjes-

tykseen viisi itselleen tärkeintä arvoa luokanopettajan työssä. Tutkimusongelman 1 vastauksia käytettiin myös tutkimusongelmaan 1.1, kun tarkasteltiin ovatko nämä itse tärkeinä pitämät arvot POPS:n 2014 suuntaisia. Tutkimusongelma 1.2 käsitteli vastaajien ajatuksia POPS 2014:n arvoperustasta. Siihen haettiin vastausta sekä avoimella kysymyksellä *“Mitä opetussuunnitelman arvoperusta merkitsee työssäsi luokanopettajana?”* että väitteellä *“Ajattele itseäsi opettajana. Lue seuraavat väittämät ja mieti, missä määrin kuvaus sopii tai ei sovi sinuun itseesi. Valitse sitten kunkin väittämän kohdalla vaihtoehto (1–6), joka sopii parhaiten itseesi”*.

Tutkimusongelmalla 2 haettiin vastausta siihen, mitä arvoja vastaajat pitävät tärkeinä elämässään yleisesti. Kyselylomakkeessa tähän ongelmaan kerättiin avoimia vastauksia kysymyksellä *“Listaa tärkeysjärjestykseen viisi tärkeintä arvoa, jotka ohjaavat toimintaasi jokapäiväisessä elämässä.”* Tutkimusongelmaan 2.1, jonka avulla Shalom Schwartzin arvoteorian pohjalta tutkittiin vastaajien arvotyyppejä, haettiin vastausta PVQ21-mittarilla *“Ajattele itseäsi ihmisenä. Lue seuraavat väittämät ja mieti, missä määrin kuvaus sopii tai ei sovi sinuun itseesi. Valitse sitten kunkin väittämän kohdalla vaihtoehto (1–6), joka sopii parhaiten itseesi”*.

Kokemukseen mahdollisuudesta toimia omien arvojen mukaan opettajan työssä (ongelma 2.2) haettiin vastausta kysymyksellä *“Kuinka usein koet voivasi toimia omien arvojesi mukaan luokanopettajan työssä?”* Tähän kysymykseen vastattiin viisiportaisella Likert-asteikolla (1=Voin aina toimia omien arvojeni mukaan opettajan työssä, 2=Voin usein toimia omien arvojeni mukaan opettajan työssä, 3=Voin yleensä toimia omien arvojeni mukaan, mutta joudun myös toimimaan niiden vastaisesti, 4=Joudun usein toimimaan omien arvojeni vastaisesti opettajan työssä, 5=Joudun aina toimimaan omien arvojeni vastaisesti opettajan työssä) sekä vapaaehtoisella avoimella vastauksella.

Tutkimusongelma 3 käsitteli arvokasvatusta luokanopettajan tehtävänä. Siihen haettiin vastausta avoimella kysymyksellä *“Mitä ajattelet arvokasvatuksesta luokanopettajan tehtävänä?”*

3.3 Aineistonkäsittelymetelmät

3.3.1 Määrällinen aineisto

Aineistonkäsittelyä varten kyselylomakkeiden määrälliset vastaukset siirrettiin Webropolista SPSS 25.0 -tilastonkäsittelyohjelmaan. Tässä vaiheessa opettajien ja opiskelijoiden erilliset aineistot yhdistettiin yhdeksi tiedostoksi. Vastajat numeroitiin 1–154 ja opiskelijat koodattiin arvolla 1 ja opettajat arvolla 2 vertailun mahdollistamiseksi. Kuusi käänteistä väittämää koodattiin uudelleen siten, että kaikissa väittämissä pienin mahdollinen arvo oli 1 ja suurin mahdollinen arvo 6.

3.3.2 Summamuuttujien muodostaminen

Seuraavaksi pyrittiin muodostamaan summamuuttujat sekä opetussuunnitelman arvoperustan teemoja että Schwartzin perusarvoja koskevista väittämistä (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Summamuuttujien tunnuslukutaulukko

	Summamuuttuja	Väittämien lukumäärä	Ka	Kh	Korrelaatiot	alpha
POPS 2014:n arvot	Oikeus hyvään opetukseen	4	5,75	0,40	0,25-0,46	0,71
	Sivistys	4	5,48	0,51	0,19-0,43	0,60
	Kulttuurinen moninaisuus	5	5,45	0,53	0,20-0,50	0,71
	Kestävä kehitys	5	5,30	0,69	0,29-0,71	0,84
Schwartzin perusarvot	Hyväntahtoisuus	2	5,40	0,58	0,36	0,53
	Turvallisuus	2	4,57	0,90	0,39	0,55
	Hedonismi	2	4,45	1,03	0,68	0,81
	Yhdenmukaisuus	2	3,88	1,11	0,59	0,74
	Virikkeellisyys	2	3,64	1,08	0,57	0,72
	Suoriutuminen	2	3,25	1,07	0,62	0,76
Motivatioaalinen yhdenmukaisuus	Itsensä ylittäminen	5	5,37	0,45	0,01-0,36	0,52
	Avoimuus muutokselle	6	4,23	0,74	0,11-0,68	0,72
	Säilyttäminen	6	3,99	0,79	0,09-0,59	0,74
	Itsensä korostaminen	4	2,98	0,84	0,23-0,62	0,72

Opetussuunnitelman arvoperustan seitsemästä arvosta saatiin muodostettua neljä summamuuttujaa: *kestävä kehitys, kulttuurinen moninaisuus, oppilaan oikeus hyvään opetukseen ja sivistys*. Nämä summamuuttujat muodostettiin yhdistämällä jokaista summamuuttujaa mittaavat 3–5 väittämää (liite 2) ja testaamalla niiden reliabiliteetti sekä normaalijakauma.

Schwartzin arvokehälle sijoittuvista kymmenestä perusarvosta onnistuttiin muodostamaan reliabiliteettikertoimen perusteella kuusi summamuuttujaa: *hedonismi, suoriutuminen, yhdenmukaisuus, virikkeellisyys, turvallisuus ja hyväntahtoisuus* (taulukko 3). *Turvallisuus ja hyväntahtoisuus* nostettiin mukaan, vaikka reliabiliteettikerroin jäi hieman alle 0.60, sillä Schwartzin PVQ21-mittari on yleisesti hyväksytty ja käytetty arvotutkimuksessa. Nämä summamuuttujat muodostettiin yhdistämällä jokaista perusarvoa mittaavat väittämät.

Reliabiliteettikertoimen lisäksi summamuuttujien luotettavuuden varmistamiseksi väittämien yhdistämismahdollisuuksia tarkasteltiin aineistolähtöisellä eksploratiivisella faktorianalyysillä. Opetussuunnitelman arvoperustan kohdalla faktorianalyysi tuki summamuuttujiksi yhdistettävien väittämien yhdistämistä, sillä väittämät latautuivat samoille faktoreille toimivien reliabiliteettikertoimien mukaan. Myös Schwartzin perusarvojen kohdalla faktorianalyysi tuki summamuuttujiksi käytettävien väittämien yhdistämistä, sillä kunkin perusarvon väittämät latautuivat lähes poikkeuksetta samoille faktoreille. Myös tästä syystä *turvallisuus ja hyväntahtoisuus* summamuuttujien muodostaminen hieman heikoista reliabiliteettikertoimista huolimatta oli perusteltua.

Lisäksi väittämien välisiä korrelaatiota mitattiin eri arvotyyppien kohdalla sekä neljän eri motivationaalisen yhdenmukaisuuden välillä, sillä Schwartzin teoria arvokehän kehämäisen luonteen toimimisesta haluttiin varmistua myös tämän tutkimuksen kohdalla. PVQ21-mittarin väittämiä tarkastelemalla havaittiin, että väittämien väliset korrelaatiot olivat lähes poikkeuksetta linjassa Schwartzin arvokehän kanssa. Toisin sanoen samansuuntaisia motiiveja sisältävät arvot korreloivat toistensa kanssa positiivisesti ja erilaisia motiiveja sisältävät arvot korreloivat negatiivisesti keskenään. Esimerkiksi virikkeellisyys korreloi positiivisesti arvoke-

hällä vierekkäisen hedonismien kanssa ($r=0,36$, $p<0,01$) ja negatiivisesti arvokehällä vastakkaisen turvallisuuden kanssa ($r=-0,24$, $p<0,01$). Tämäkin puolsi *turvallisuuden ja hyväntahtoisuuden* käyttöä summamuuttujina.

Summamuuttujat pyrittiin muodostamaan myös Schwartzin arvokehällä esiintyvien motivationaalisten yhdenmukaisuuksien *itsensä ylittäminen*, *säilyttäminen*, *itsensä korostaminen* ja *avoimuus muutokselle* perusteella (taulukko 3). Reliabilitteittikertoimien tarkastamisen jälkeen saatiin kaikista neljästä motivationaalista yhdenmukaisuudesta muodostettua summamuuttujat Schwartzin arvokehän mukaisesti. Summamuuttuja *säilyttäminen* muodostettiin perinteitä, yhdenmukaisuutta ja turvallisuutta koskevista väittämistä ja summamuuttuja *avoimuus muutokselle* hedonismia, virikkeisyyttä ja itseohjautuvuutta koskevista väittämistä. Summamuuttuja *itsensä korostaminen* muodostettiin valtaa ja suoriutumista koskevista väittämistä ja *itsensä ylittäminen* perusarvojen universalismi ja hyväntahtoisuus väittämistä.

3.3.3 Luokanopettajien ja opiskelijoiden vertailu

POPS 2014:n arvot -summamuuttujien *kestävä kehitys*, *kulttuurinen moninaisuus*, *oppilaan oikeus hyvään opetukseen* ja *sivistys* saamia arvoja verrattiin luokanopettajien ja opiskelijoiden välillä t-testillä ja näistä keskiarvoista muodostettiin POPS 2014:n arvoperustan arvojärjestys.

Luokanopettajien ja opiskelijoiden sijoittumista Schwartzin arvokehällä tarkasteltiin aluksi vertailemalla kaikkien kymmenen perusarvon saamia keskiarvoja, sillä haluttiin suuntaa-antavasti tarkastella, millaisia luokanopettajat ja opiskelijat ovat arvotyypeiltään. Näistä keskiarvoista muodostettiin arvojärjestys koko aineistolle ($N=154$) sekä erikseen luokanopettajille ja opiskelijoille. Schwartzin perusarvot -summamuuttujien *hedonismi*, *suoriutuminen*, *yhdenmukaisuus*, *virikkeellisyys*, *turvallisuus* ja *hyväntahtoisuus* saamia arvoja verrattiin luokanopettajien ja -opiskelijoiden välillä t-testillä ja näistä arvoista muodostettiin arvojärjestys Schwartzin perusarvojen arvotyypeistä.

Motivionaalinen yhdenmukaisuus -summamuuttujien *itsensä ylittäminen*, *säilyttäminen*, *itsensä korostaminen* ja *avoimuus muutokselle* saamia arvoja verrattiin luokanopettajien (n=50) ja -opiskelijoiden (n=104) välillä t-testillä sekä epäparametrisesti Mann-Whitney U -testillä summamuuttujan *itsensä ylittäminen* ollessa normaalijakauman [-1,1] ulkopuolella.

3.3.4 Laadullinen aineisto

Luokanopettajien ja opiskelijoiden tärkeinä pitämiä arvoja luokanopettajan työssä tutkittiin laadullisesti ryhmittelemällä vastauksia *“Laita tärkeysjärjestykseen viisi tärkeintä arvoa, jotka ohjaavat työtäsi opettajana”* -väittämään. Käytännössä tämä toteutettiin niin, että aluksi laskettiin yksittäiset maininnat jokaisella tärkeysjärjestyksen 1–5 portaalla, jolloin aineistosta saatiin nostettua esiin eniten mainitut yksittäiset arvot.

Ensimmäisen ryhmittelyn jälkeen vastaukset teemoiteltiin opetussuunnitelman arvoperustan arvojen alle, sillä haluttiin tietää ovatko luokanopettajien ja opiskelijoiden arvot opetussuunnitelman arvoperustan suuntaisia. Käytännössä vertaaminen tapahtui sijoittamalla yksittäinen arvo sitä sisällöllisesti vastaavan arvoperustan arvon alle ja laskemalla lopuksi mainintojen lukumäärä kutakin arvoperustan arvoa kohden. Samaa arvoa ei sijoitettu kahteen eri arvoperustan arvoon, koska se olisi vääristänyt saatuja tuloksia. Kaikkia yksittäisiä arvoja ei myöskään yritetty väkisin sijoittaa eri otsikoiden alle, koska osa vastauksista sisältyi useampaan eri arvoperustan arvoon ja osa ei kuulunut selkeästi mihinkään, minkä vuoksi ne jätettiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Luokanopettajien ja opiskelijoiden ajatuksia opetussuunnitelman arvoperustasta tutkittiin teemoittelemalla avoimet vastaukset viiteen ryhmään sen mukaan, miten vastaajat suhtautuivat arvoperustaan: 1. arvoperusta on hyvä ja tärkeä ohjenuora opettajalle, 2. arvoperusta on samanlainen kuin vastaajan omat arvot, 3. kritiikki arvoperustalle, 4. vastaukset, joissa ei pystytty ottamaan kantaa kysymykseen, 5. epämääräiset ja kysymykseen liittymättömät vastaukset.

Kokemusta omien arvojen mukaisesta työskentelystä luokanopettajan työssä tarkasteltiin teemoittelemalla avoimet vastaukset neljään ryhmään mukaillen kvantitatiivisen kysymyksen vastausvaihtoehtoja: 1. perustelut siitä, miksi kokee voivansa toimia omien arvojensa mukaan, 2. perustelut, miksi ei koe voivansa toimia omien arvojensa mukaan, 3. perustelut, miksi voi ja miksi ei voi toimia omien arvojensa mukaan 4. vastaukset, jotka eivät suoranaisesti liity kysymykseen.

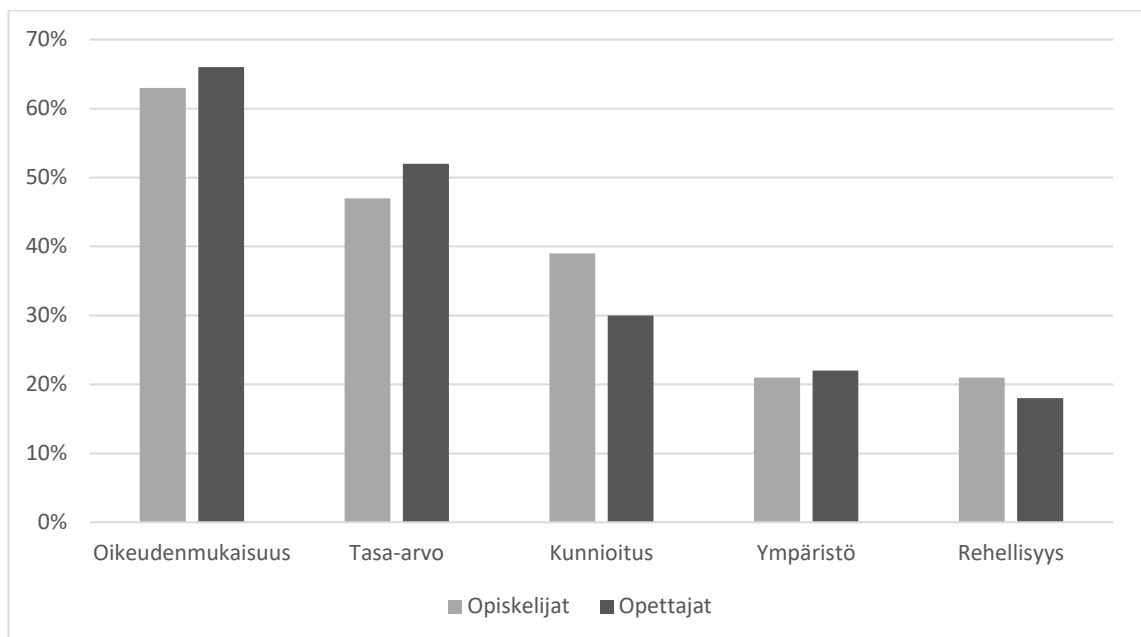
Laadullisesti tarkasteltiin myös sitä, mitä arvoja luokanopettajat ja opiskelijat pitivät tärkeinä elämässään luokanopettajan työn ulkopuolella tarkastelemalla väitteen *“Listaa tärkeysjärjestykseen viisi tärkeintä arvoa, jotka ohjaavat toimintaasi jokapäiväisessä elämässä”* vastauksia. Luokanopettajien ja opiskelijoiden vastauksia käsiteltiin erikseen siten, että niistä pyrittiin löytämään eniten toistuvat maininnat yksittäisistä arvoista jokaisella 1–5 portaalla.

Luokanopettajien ja opiskelijoiden ajatuksia arvokasvatuksesta luokanopettajan tehtävänä tutkittiin teemoittelemalla keskenään mahdollisimman samansisältöiset avoimet vastaukset omiin ryhmiin vastauksista nousseiden teemojen mukaan. Ensin käsiteltiin opiskelijoiden vastaukset, joista löytyneet teemat käytettiin sellaisenaan opettajien aineistoon. Opettajien ja opiskelijoiden vastauksia verrattiin toisiinsa.

4 TULOKSET

4.1 Oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo koettiin tärkeimmiksi arvoiksi luokanopettajan työssä

Viisi eniten mainittua arvoa, jotka luokanopettajat ja opiskelijat kokivat tärkeiksi luokanopettajan työssä olivat oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, kunnioitus, rehellisyys ja ympäristö (Kuvio 4). Eniten mainittu yksittäinen arvo oli oikeudenmukaisuus, joka esiintyi lähes yhtä suuressa osassa opiskelijoiden ja opettajien vastauksista. Yhteensä 63% (n=65) opiskelijoista oli maininnut oikeudenmukaisuuden kuuluvan viiden tärkeimmän arvon joukkoon luokanopettajan työssä. Opettajista 36% (n=18) oli maininnut oikeudenmukaisuuden tärkeimmäksi arvokseen luokanopettajan työssä ja 66% (n=33) viiden tärkeimmän arvon joukkoon.

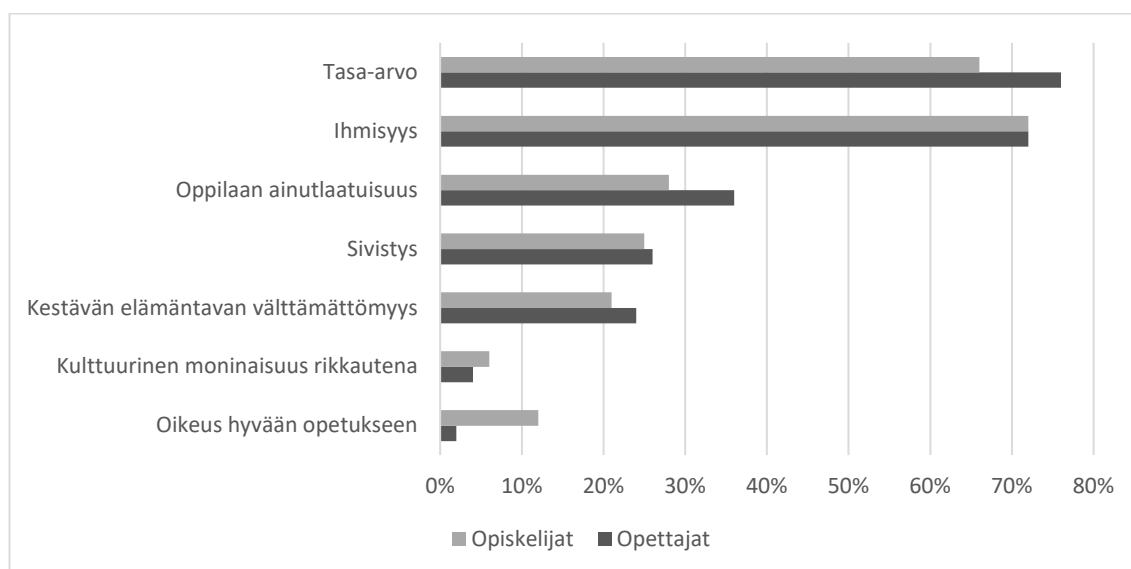
KUVIO 4. Viisi tärkeintä arvoa luokanopettajan työssä

Toiseksi eniten mainittu yksittäinen arvo oli tasa-arvo (mukaan lukien tasa-arvoisuus), jonka oli maininnut viiden tärkeimmän arvon joukkoon opiskelijoista ja opettajista lähes yhtä suuri osa, yhteensä 47% (n=49) opiskelijoista ja 52% (n=26) opettajista. Kunnioituksen mainitsi opiskelijoista viiden tärkeimmän arvon

joukkoon 39% (n=41) ja opettajista 30% (n=15). Ympäristön koki tärkeäksi arvoksi luokanopettajan työssä 21% (n=22) opiskelijoista ja 22% (n=11) luokanopettajista. Rehellisyyden koki ympäristön kanssa lähes yhtä tärkeäksi arvoksi opiskelijoista 21% (n=22) ja opettajista 18% (n=9).

4.1.1 POPS 2014:n arvoperusta näkyy luokanopettajien ja opiskelijoiden arvoissa

Suuri osa luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden kertomista viidestä tärkeimmästä arvosta luokanopettajan työssä oli samoja kuin opetussuunnitelman arvoperustassa eikä opettajien ja opiskelijoiden vastauksissa ollut suuria eroja. Kuvioon 5 on koottu mainintojen määrät jokaista opetussuunnitelman arvoa kohden. Tasa-arvo ja ihmisyyys ovat luokanopettajien ja opiskelijoiden vastausten perusteella opetussuunnitelman tärkeimpinä pidetyt arvot. Tasa-arvoon liittyviä arvoja oli opiskelijoiden vastauksista 66% (n=69) ja opettajien vastauksista 76% (n=38). Ihmisyyteen liittyviä arvoja oli opiskelijoiden vastauksista 72% (n=75) ja opettajien vastauksista 72% (n=36). Muut arvot korostuivat selkeästi vähemmän.

KUVIO 5. Luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden tärkeimmät arvot opettajan työssä – opetussuunnitelman arvoperustan arvojen mainintojen määrä prosentteina

4.1.2 POPS 2014:n arvoperusta koetaan tärkeäksi, mutta se sai osakseen myös kritiikkiä

Luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat (N=154) pitivät määrällisten vastausten perusteella opetussuunnitelman arvoperustan arvoja yleisesti tärkeinä (Taulukko 4). Arvoperustan arvoista tärkeimmäksi koettiin asteikolla 1–6 oikeus hyvään opetukseen (ka=5,75, kh=0,40). Tämän jälkeen tärkeimmiksi koettiin sivistys (ka=5,48, kh= 0,51), kulttuurinen moninaisuus (ka=5,45, kh=0,53) sekä kestävä kehitys (ka=5,30, kh=0,69). Opettajat ja opiskelijat näyttävät tulosten perusteella olevan opetussuunnitelman arvoperustan arvoista hyvin samaa mieltä keskenään, mitä puoltaa myös pienet hajonnat vastauksissa.

TAULUKKO 4. Opetussuunnitelman arvoperustan arvot

	Ka	Kh
Oikeus hyvään opetukseen	5,75	0,40
Sivistys	5,48	0,51
Kulttuurinen moninaisuus	5,45	0,53
Kestävä kehitys	5,30	0,69

Myös laadullisissa vastauksissa opetussuunnitelman arvoperustan tärkeys nousi teemallisesti vahvimmin esiin, sillä suurin osa sekä luokanopettajista (62%, n=31) että opiskelijoista (64%, n=67) kertoi pitävänsä opetussuunnitelman arvoperustaa tärkeänä tai sanoi sen ohjaavan opetusta.

*“Nämä ovat tärkeitä arvoja ja ovat osaltaan ohjaamassa työtäni.”
(Opettaja 13)*

“Se on kaiken opetuksen pohja.” (Opiskelija 7)

Opettajista 10% (n=5) ja opiskelijoista 13% (n=14) kuvasi POPS 2014:n arvoperustan olevan linjassa omien arvojen kanssa.

“Vastaa melko hyvin omia arvojani, joten ei ole tarvetta miettiä enempää. Olen pohtinut arvojani varsin paljon ja tiedän, minkä takana seison.” (Opettaja 49)

“OPS:n arvoperusta on melko samanlainen kuin omanikin, joten sitä on helppo noudattaa.” (Opiskelija 53)

Arvoperustaa kriittisesti kommentoi viisi opettajaa (10%) ja yhdeksän opiskelijaa (9%).

“Arvoperusta on hyvä, jos se näkyy käytännössä. Pelkkänä sanaheleinänä sillä ei ole merkitystä.” (Opettaja 44)

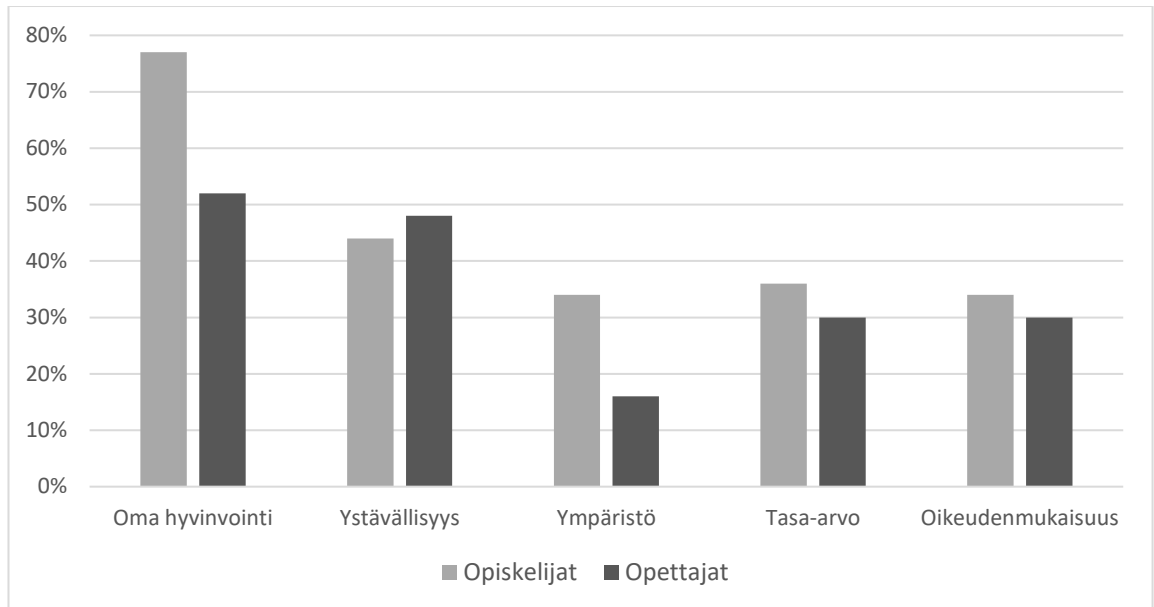
“Opetussuunnitelma arvoperustoinen toimii lähinnä muistikirjana ja ohjenuorana. Arvojen opetus lähtee opettajasta itsestään.” (Opiskelija 21)

Opettajista kaksi (4%) ja opiskelijoista kuusi (6%) ei osannut ottaa kantaa kysymykseen. Seitsemän opettajan (14%) ja kahdeksan opiskelijan (8%) vastaukset eivät suoranaisesti liittyneet kysymykseen.

4.2 Oma hyvinvointi ja ystävällisyys koettiin tärkeimmiksi arvoiksi elämässä

Viisi tärkeintä arvoa, jotka luokanopettajien ja opiskelijoiden avoimissa vastauksissa korostuivat, olivat oma hyvinvointi, ystävällisyys, ympäristö, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus (Kuvio 6). Oma hyvinvoinnin oli maininnut kuuluvan viiden tärkeimmän arvon joukkoon opiskelijoista 77% (n=80) ja luokanopettajista 52% (n=26). Opiskelijoista 44% (n=46) ja opettajista 48% (n=24) oli maininnut ystävällisyyden tärkeäksi arvoksi. Ympäristön koki tärkeäksi arvoksi opiskelijoista suurempi osa (34%, n=35) kuin opettajista (16%, n=8). Tasa-arvon oli maininnut 31

opiskelijaa (30%) ja 18 opettajaa (36%). Oikeudenmukaisuus sai tasa-arvon tavoin lähes saman verran mainintoja, opiskelijoilta 31 (30%) ja opettajilta 17 (34%). Lisäksi tärkeimpien arvojen joukosta erottui yhtenäisiksi teemoiksi rehellisyys, rakkaus, perhe ja kunnioitus.

KUVIO 6. Viisi tärkeintä arvoa luokanopettajien ja opiskelijoiden elämässä

4.2.1 Luokanopettajien ja opiskelijoiden arvotyypit Schwartzin arvoteorian mukaan

Schwartzin arvoteorian mukaisista kymmenestä arvotyypistä tärkeimmäksi nousi hyväntahtoisuus ($ka=5,4$, $kh=0,58$) (Taulukko 5) ja vähiten tärkeäksi valta ($ka=2,70$, $kh=1,07$). Tarkasteltaessa luokanopettajien ja opiskelijoiden välisiä niissä arvotyypeissä, joissa $\alpha > 0,60$, ei tilastollisesti merkitseviä eroja ollut hyväntahtoisuudessa ($t(78,1)=0,57$, $p=0,57$), turvallisuudessa ($t(152)=-1,37$, $p=0,17$), hedonismissa ($t(79,6)=-0,20$, $p=0,85$), yhdenmukaisuudessa ($t(152)=-1,56$, $p=0,12$), virikkeisyydessä ($t(152)=1,22$, $p=0,22$) eikä suoriutumisessa ($t(152)=1,02$, $p=0,31$).

TAULUKKO 5. Luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden arvotyypit Schwartzin arvoteorian mukaan

Arvotyyppi		ka	kh	Motivatioonainen yhdenmukaisuus		ka	kh
Hyväntahtoisuus	Opettajat	5,36	0,69	Itsensä ylittäminen	Opettajat	5,34	0,50
	Opiskelijat	5,42	0,53		Opiskelijat	5,38	0,43
	Kaikki	5,40	0,58		Kaikki	5,37	0,45
Turvallisuus	Opettajat	4,71	0,93	Avoimuus muutokselle	Opettajat	4,26	0,80
	Opiskelijat	4,50	0,88		Opiskelijat	4,21	0,71
	Kaikki	4,57	0,90		Kaikki	4,23	0,74
Hedonismi	Opettajat	4,48	1,20	Säilyttäminen	Opettajat	4,11	0,87
	Opiskelijat	4,44	0,95		Opiskelijat	3,94	0,75
	Kaikki	4,45	1,03		Kaikki	3,99	0,79
Yhdenmukaisuus	Opettajat	4,08	1,18	Itsensä korostaminen	Opettajat	2,93	0,92
	Opiskelijat	3,78	1,07		Opiskelijat	3,00	0,92
	Kaikki	3,88	1,11		Kaikki	2,98	0,84
Virikkeellisyys	Opettajat	3,49	1,02				
	Opiskelijat	3,72	1,10				
	Kaikki	3,64	1,08				
Suoriutuminen	Opettajat	3,12	1,18				
	Opiskelijat	3,31	1,02				
	Kaikki	3,25	1,07				

Taulukosta 5 voidaan havaita, että kaksi ensimmäistä arvotyyppiä (hyväntahtoisuus ja universalismi) kuuluvat kaikki itsensä ylittämisen ulottuvuuteen Schwartzin arvokehällä. Avoimuus muutokselle -ulottuvuuteen kuuluvat itseohjautuvuus, hedonismi ja virikkeellisyys sijoittuvat myös korkealle arvotyyppien joukossa, joten suuntaa antavasti voidaan sanoa, että luokanopettajat ja luokanopettajaopiskelijat ovat enemmän itsensä ylittäjiä ja avoimia muutokselle kuin itsensä korostajia ja säilyttäjiä.

Luokanopettajien ja opiskelijoiden välillä ei ollut lainkaan eroja siinä, millaisiksi motivationaaliset yhdenmukaisuudet keskiarvoin tarkasteltuna muodostuivat. Kaikkia vastauksia (N=154) tarkasteltaessa korkeimmalle nousivat itsensä ylittäminen (ka=5,37, kh, 0,45) ja avoimuus muutokselle (ka=4,23, kh=0,74). Keskiarvoltaan hieman heikommaksi jäi säilyttäminen (ka=3,99, kh=0,79) ja paljon heikommaksi itsensä korostaminen (ka=2,98, kh=0,84). Tämä tulos tukee edellisiä tuloksia luokanopettajien ja opiskelijoiden arvotyypeistä.

4.2.2 Luokanopettajan työssä voi yleensä toimia omien arvojen mukaan

Luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden kokemukset omien arvojen mukaisesta työskentelystä olivat samansuuntaisia. Luokanopettajat (28%) kokivat kuitenkin opiskelijoita (16,3%) useammin voivansa aina toimia omien arvojensa mukaan opettajan työssä (Taulukko 6). Luokanopettajista 56% ja luokanopettajaopiskelijoista 66,3% koki usein voivansa toimia omien arvojensa mukaan opettajan työssä. "Voin yleensä toimia omien arvojeni mukaan, mutta joudun myös toimimaan niiden vastaisesti" -väittämän oli valinnut luokanopettajista 14% ja luokanopettajaopiskelijoista 16,3%. Vain yksi vastaaja kummastakin vastaajajoukosta joutuu vastausten perustella usein toimimaan omien arvojensa vastaisesti opettajan työstä. Yksikään vastaaja ei kokenut joutuvansa aina toimimaan omien arvojensa vastaisesti opettajan työssä.

TAULUKKO 6. Luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden kokemus työskentelystä omien arvojen mukaisesti

	Opiskelijat		Opettajat	
	n	%	n	%
Voin aina toimia omien arvojeni mukaan opettajan työssä.	17	16,3	14	28,0
Voin usein toimia omien arvojeni mukaan opettajan työssä.	69	66,3	28	56,0
Voin yleensä toimia omien arvojeni mukaan, mutta joudun myös toimimaan niiden vastaisesti.	17	16,3	7	14,0
Joudun usein toimimaan omien arvojeni vastaisesti opettajan työssä.	1	1,0	1	2,0
Joudun aina toimimaan omien arvojeni vastaisesti opettajan työssä.	0	0	0	0
Yhteensä	104	100,0	50	100,0

Vapaaehtoiset avoimet vastaukset antoivat perusteluja edellä mainituille määrällisille vastauksille ja niitä saatiin kymmeneltä opettajalta (20%) ja 16 opiskelijalta (15%). Perusteluja sille, että vastaaja koki voivansa aina tai usein toimimaan omien arvojensa mukaan opettajan työssä olivat muun muassa samanlaiset arvot opetussuunnitelman kanssa ja se, ettei oppilaille voi olla aito jos ei toimi omien arvojensa mukaan.

“Toimin opsin mukaisesti ja arvoni löytyvät onnekseni myös sieltä.” (Opiskelija 14)

“Jotta voin olla aidosti oppilaille oma itseni, täytyy minun toimia omien arvojeni mukaan. Vain siten saa oppilaiden luottamuksen ja kunnioituksen.” (Opettaja 23)

Sekä opettajien että opiskelijoiden vastauksissa korostui ajan ja resurssien puute syyksi sille, että joskus joutuu toimimaan omien arvojen vastaisesti.

“Kiire rajoittaa paljon” (Opiskelija 8)

“Aika asettaa rajoitteita lasten kohtaamiseen” (Opettaja 39)

Perusteluja sille, miksi omien arvojen mukaan voi toimia, mutta joutuu toimimaan myös niiden vastaisesti, saatiin vain opiskelijoilta. Syiksi mainittiin esimerkiksi pedagoginen vapaus suhteessa koulun toimintamallien rajoituksiin ja omien arvojen löytyminen opetussuunnitelmasta, mutta kiireen vuoksi niiden mukaan ei aina voi toimia.

“Opettajalla on Suomessa pedagoginen vapaus, mikä mahdollistaa sen, että opetustaan voi tehdä hyvin pitkälle omannäköisensä. Koulujen normit ja toimintamallit on kuitenkin huomioitava, mikä saattaa toisinaan ohjata myös omaa opetustyötä. (Opiskelija 82)

4.3 Ajatukset arvokasvatuksesta sisälsivät vastakkaisiakin näkemyksiä

Opiskelijoiden arvokasvatusta koskevista avoimista vastauksista nousi esille seuraavia teemoja: 1. arvokasvatus on luokanopettajan tärkeä tehtävä, 2. arvokasvatus kuuluu opettajan ammattiin, 3. opettaja ei saa tuoda opetuksessa esiin omia arvojaan, 4. opettajan omat arvot saavat näkyä opetuksessa, 5. arvokasvatus on sekä koulun että kodin tehtävä, 6. muut vastaukset, jotka eivät selkeästi erottuneet omaksi ryhmäkseen.

Arvokasvatusta piti luokanopettajan tärkeänä tehtävänä opettajista 60% (n=30) ja opiskelijoista 48% (n=50). Perusteluiksi mainittiin esimerkiksi arvokasvatuksen tärkeys opettajan työssä, kasvattajan tehtävässä ja sen merkitys oppilaiden kehitykseen. Muutama vastaaja koki arvokasvatuksen tärkeäksi, mutta ei aivan yksiselitteiseksi asiaksi.

“Se on hyvin tärkeää ja sillä on iso merkitys oppilaiden kehityksen kannalta” (Opettaja 22)

“Se on tärkeä osa, mutta toissijainen oppiaineiden hallinnan jälkeen. Arvokasvatus tulisi olla koko ajan osana opetusta, mutta sen onnistumista on vaikea mitata.” (Opiskelija 73)

Opettajista 14% (n=7) ja opiskelijoista 7% (n=7) totesi arvokasvatuksen olevan osa opettajan ammattia. Se mainittiin pakolliseksi osaksi työtä, jota tapahtuu väistämättä.

“Arvot kuuluvat opettajan työhön olennaisesti. Opettaja on arvokasvattaja haluamattaankin.” (Opettaja 5)

“Arvokasvatus kuuluu mielestäni yleissivistykseen eli on myös luokanopettajan tehtävä.” (Opiskelija 44)

Kolmas teema sisälsi vastaukset, joissa korostettiin, ettei opettajan omat arvot saa näkyä opetuksessa. Opettajista tätä mieltä oli 4% (n=2) ja opiskelijoista 11% (n=11).

“Luokanopettajan tehtävänä kertoa, tuoda ilmi ja kannustaa tiettyihin hyviin arvoihin, jotka löytyvät opsista. Kuitenkin joissain arvoissa esim. uskonnollisuus lapsi tekee itse päätöksen ja mitään ei saa tuputtaa.” (Opettaja 11)

“Yhteiskunnan toimivuuden, tasa-arvoisuuden ja kestävän tulevaisuuden kannalta merkittävät arvot ovat tärkeitä opettaa myös koulussa, mutta henkilökohtaiset arvot eivät kuulu kouluun.” (Opiskelija 67)

Opettajista 8% (n=4) ja opiskelijoista 19% (n=20) oli sitä mieltä, että opettajan omat arvot saavat näkyä opetuksessa ja opettajan sanottiin myös olevan tärkeä roolimalli oppilaille.

“Opettajan työ ei ole arvoista vapaata ja jokainen välittää arvojaan, halusi tai ei. Opettaja ei voi välittää keinotekoisia arvoja tai arvoja, joihin hän ei usko. Opettajan arvomaailma vaikuttaa syvästi oppilaisiin välillisestikin.” (Opettaja 36)

“Luokanopettaja on tärkeä roolihahmo ja esimerkki pienten lasten elämässä ja jokaisen opettajan on tärkeää miettiä, minkälaista arvopohjaa mallintaa oppilailleen, koska he pitävät sinua esimerkkinä halusit tai et.” (Opiskelija 97)

Opiskelijoista 8% (n=8) kertoi pitävänsä arvokasvatusta sekä koulun että kodin tehtävänä. Vastauksissa korostui yhteistyö kodin kanssa. Opettajien vastauksista yksikään ei liittynyt tähän teemaan.

“Arvokasvatus tulisi toteuttaa yhteistyössä kodin kanssa. Koulussa voidaan esitellä mahdollisimman monia arvoja ja ohjata oppilaita esimerkiksi kestävään kehitykseen, mutta oppilaan arvokasvatukseen vaikuttaa isolta osalta myös perheestä saadut arvot. Arvokasvatuksen ei tulisi olla pelkästään opettajan tehtävä, eikä opettaja saisi tyrkyttää oppilaille esimerkiksi omia arvojaan. Arvokasvatuksessa opettajan tulee olla tarkkana, sillä eri perheissä voi olla kovinkin erilaisia arvoja.” (Opiskelija 92)

“Se on yhteistyötä kodin kanssa.” (Opiskelija 43)

5 POHDINTA

Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää luokanopettajien ja opiskelijoiden arvoja luokanopettajan työssä. Tarkoituksena oli saada käsitys, mitä arvoja luokanopettajat ja opiskelijat pitävät tärkeinä luokanopettajan työssä ja millaisia nämä arvot ovat suhteessa POPS 2014:n arvoperustaan. Lisäksi kysyttiin, mitä vastaajat ajattelevat arvoperustasta ylipäätään. Toisena kiinnostuksen kohteena oli se, mitä arvoja luokanopettajat ja opiskelijat pitävät tärkeinä elämässään. Tarkoituksena oli myös selvittää millaisia luokanopettajat ja opiskelijat ovat arvotyypeiltään Schwartzin arvoteorian (1992; 2012) mukaan. Tutkimuksessa haluttiin saada myös selville, kokevatko luokanopettajat ja opiskelijat, että he voivat toimia omien arvojensa mukaisesti luokanopettajan työssä sekä mitä luokanopettajat ja opiskelijat ajattelevat arvokasvatuksesta luokanopettajan tehtävänä.

5.1 Luokanopettajat ja opiskelijat jakavat samanlaisen arvoperustan luokanopettajan työssä

Tutkimuksessa selvisi, että tärkeimmiksi arvoiksi luokanopettajan työssä koetaan oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, kunnioitus, ympäristö ja rehellisyys. Tämä tulos tuki osittain aiempaa tutkimusta (Kop ym. 2017, 1048), jossa tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus koettiin kuuluvan luokanopettajia eniten yhdistävien arvojen joukkoon. Merkille pantavaa oli, että luokanopettajien ja opiskelijoiden vastausten välillä ei ollut juurikaan eroja siinä, mitä arvoja he pitävät tärkeinä luokanopettajan työssä. Näyttää siis siltä, että he pitävät hyvin samanlaisia arvoja tärkeinä nykyisessä tai tulevassa opettajan ammatissa. Näistä arvoista esimerkiksi tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja rehellisyys ovat myös OAJ:n mukaan keskeisiä arvoja opettajan työssä (OAJ).

Mistä johtuu, että opettajien ja opiskelijoiden arvot opettajan työssä ovat lähes identtisiä? Tämän voisi ajatella kertovan siitä, että luokanopettajaksi hakeutuvat

ihmiset jakavat usein samat luokanopettajan ammattia koskevat perusarvot. Toisaalta se voi kertoa myös siitä, että opettajaksi opiskelemaan hakevien joukosta pääsykokeen läpäisee keskenään suhteellisen homogeenisiä arvoja jakava joukko. Onko samankaltainen arvopohja opettajakunnassa vahvuus vai heikkous yhteiskunnalle?

5.1.1 Opetussuunnitelman arvoperusta näkyy luokanopettajan työhön liittyvissä arvoissa

Tutkimuksessa havaittiin, että suuri osa luokanopettajien ja opiskelijoiden tärkeimmistä arvoista luokanopettajan työssä oli opetussuunnitelman arvoperustan (POPS 2014, 15) mukaisia. Tämä tulos tuki oletusta, jonka mukaan osa opettajien ja opiskelijoiden arvoista luokanopettajan työssä on opetussuunnitelman arvoperustan kaltaisia (Kop ym. 2017, 1048). Koska opetussuunnitelman laatimiseen osallistuu myös kasvatusalan ammattilaisia, ei liene yllättävää, että opetussuunnitelman arvoperustan arvoja pidettiin tässä tutkimuksessa tärkeinä. Opettajien ja opiskelijoiden vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia, mikä jälleen näyttäisi viittaavan siihen, että opettajan ammattiin hakeutuvat jakavat keskenään hyvin samanakaltaisia arvoja.

Opetussuunnitelman arvoperustan arvoja yksittäin tarkasteltuna eniten oli mainittu tasa-arvoon ja ihmisyyteen liittyviä arvoja. Vähiten mainintoja saivat arvot kulttuurinen moninaisuus rikkautena ja oikeus hyvään opetukseen. Mielenkiintoinen havainto tuloksista oli se, että laadullisissa vastauksissa kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä arvoja oli mainittu melko vähän, vaikka määrällisten vastausten perusteella opettajat ja opiskelijat kokevat sen tärkeäksi. Myös kestävä kehitys koettiin tärkeäksi opetussuunnitelman temaksi, mutta se ei kuitenkaan nousut esiin tärkeimpien arvojen joukossa vastaajien itse kertomana. Voisiko tästä päätellä, että kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys koetaan tärkeiksi arvoiksi paperilla, mutta niiden toteuttaminen käytännössä ei ole tärkeysjärjestyksessä useinkaan ensimmäisenä?

5.1.2 POPS 2014:n arvoperusta koetaan luokanopettajan työtä ohjaavaksi asiakirjaksi

POPS 2014:n arvoperustan arvoista pystyttiin tarkastelemaan tässä tutkimuksessa neljää arvoa seitsemästä arvoperustassa esiintyvistä arvosta, jotka olivat oikeus hyvään opetukseen, sivistys, kulttuurinen moninaisuus ja kestävä kehitys. Nämä kaikki neljä arvoa koettiin tärkeiksi. Suurin osa luokanopettajista ja opiskelijoista ajatteli POPS 2014:n arvoperustan olevan tärkeä, opetusta ja arvokasvatusta ohjaava asiakirja, jollaisena se myös OAJ:n mukaan tulisi toimia (OAJ) ja osa vastaajista piti omia arvojaan samansuuntaisina sen kanssa. Tästä voidaan päätellä, että opetussuunnitelma nähdään nimenomaan ohjaavana työkaluna oman opetuksen ja arvokasvatuksen tukena. Tuloksen voidaan ajatella kertovan myös siitä, että opetussuunnitelmaan on koottu yhteiskunnallisesti tärkeitä arvoja, joihin luokanopettajan on helppo samaistua siitäkin huolimatta, että arvot ovat teemallisesti laajoja. Arvoperustalle osoitettiin kuitenkin myös jonkin verran kritiikkiä esimerkiksi siitä, että asiakirjan teksti on ”sananhelinää” eikä sitä ehdi arjessa huomioida. Ei siis voida sanoa, että kaikki opettajat ja opiskelijat olisivat arvoperustaan täysin tyytyväisiä.

5.2 Arvot elämässä eivät ole täysin samoja kuin arvot luokanopettajan työssä

Arvot, joita luokanopettajat ja opiskelijat pitävät tärkeimpinä elämässään olivat vastausten perusteella oma hyvinvointi, ystävällisyys, ympäristö, tasa-arvo, ja oikeudenmukaisuus. Tämä tulos oli oletuksen ja aiemman tutkimuksen suuntainen (Kop ym. 2017), sillä tärkeimpien arvojen joukkoon lukeutui oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo myös tässä tutkimuksessa. Sekä luokanopettajat että opiskelijat kokivat oman hyvinvoinnin tärkeimmäksi arvoksi elämässään, mutta se oli opiskelijoille huomattavasti tärkeämpi arvo kuin opettajille samoin kuin ympäristöön liittyvät arvot. Voisiko tämä johtua siitä, että opiskelijoilla on työssä olevia luokanopet-

tajia enemmän aikaa panostaa omaan hyvinvointiin ja he ovat ympäristötietoisempia kuin vanhempi sukupolvi? Muita esille nousseita tärkeitä arvoja olivat rehellisyys, kunnioitus sekä perheeseen ja rakkauteen liittyvät arvot, mikä kertoo arvojen laajasta kirjosta.

On myös huomattava, että tärkeimmiksi nousseista arvoista elämässä osa oli täysin samoja kuin luokanopettajan työssä tärkeiksi koetut arvot. Oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja ympäristö nousivat nimittäin tärkeimpien arvojen joukkoon sekä elämässä että luokanopettajan työssä. Tämä kertoo toisaalta siitä, että arvot eivät ole tilannesidonnaisia eli ne ovat luonteeltaan suhteellisen pysyviä ja ihminen toimii niiden mukaan kaikkialla elämässä (Schwartz 1992; 2012). Toisaalta tulos on linjassa sen kanssa, että arvot juuri ovat tilannesidonnaisia, sillä ne painottuvat hieman eri tavalla työelämässä kuin elämässä muuten (Elizur & Sagie 1999, 84). Vaikka luokanopettajan ammatti on kiistatta työ, jota tehdään omalla persoonalla, voi opettaja joutua painottamaan arvoja hieman eri tavalla toimiesaan luokanopettaja. Työn puolesta opettaja ei voi asettaa omaa hyvinvointiaan etusijalle, vaikka se tässä tutkimuksessa koettiin tärkeimmäksi yksittäiseksi arvoksi. Toisin sanoen vaikka on osoitettu, että arvot ohjaavat käyttäytymistämme ja valintojamme (Schwartz 1992; 2012; Puohiniemi 2002, 19; Purjo 2014, 41), on opettajan joskus tietoisesti harkittava, mitkä itselle tärkeistä arvoista elämässä on suljettava työn ulkopuolelle.

5.2.1 Luokanopettajat ja opiskelijat ovat itsensä ylittäjiä ja avoimia muutokselle

Tutkimuksessa selvisi, että Schwartzin arvotyypit, jotka korostuivat luokanopettajien ja opiskelijoiden kohdalla olivat hyväntahtoisuus, turvallisuus, hedonismi, yhdenmukaisuus, virikkeellisyys ja suoriutuminen. Tämä tulos oli osittain aiemman tutkimuksen (Helkama 2015) mukainen, sillä tärkeimpien arvotyyppien joukkoon kuului tässä tutkimuksessa samat arvot virikkeellisyyttä ja suoriutumista lukuun ottamatta. Tämän voidaan nähdä tukevan Schwartzin (1992) näkemystä

arvojen universaalista luonteesta samoin kuin sen, että opettajien ja opiskelijoiden vastaukset olivat lähes identtisiä keskenään. Schwartzin arvokehällä (1992) arvot muodostavat motiivien mukaan kehämäisen järjestelmän, jossa samansuuntaisia motiiveja sisältävät arvot ovat vierekkäin ja erisuuntaisia motiiveja sisältävät arvot kaukana toisistaan (Helkama 2015, 92). On mielenkiintoista, että hyväntahtoisuuden, turvallisuuden ja yhdenmukaisuuden lisäksi luokanopettajista ja opiskelijoista löytyy ihmisinä myös näiden arvojen vastakkaisia motiiveja ilmentäviä hedonismia, virikkeellisuuden ja suoriutumisen piirteitä. Tämä voi kertoa siitä, että vaikka opettajien ja opiskelijoiden vastaukset läpi tämän tutkimuksen olivat erittäin samanlaisia on heidän arvojensa kirjo kuitenkin laaja eikä vain kapealle alalle jakautunut ja opettajana toimii arvoiltaan hyvin monenlaisia henkilöitä.

Tutkimuksessa selvisi myös, että luokanopettajat ja opiskelijat ovat Schwartzin (1992) arvokehällä neljän motivationaalisen yhdenmukaisuuden mukaan eniten itsensä ylittäjiä ja avoimia muutokselle, hieman säilyttäjiä ja kaikkein vähiten itsensä korostajia. Yhteiskunnallisen kehityksen näkökulmasta on hyvä, että opettajakunnassa on henkilöitä, jotka ovat avoimia muutokselle, sillä koska yhteiskunta ja maailma ovat nykyään jatkuvassa muutoksessa on muutosvalmiudelle tarvetta. Toisaalta on tärkeää, että vastapainona muutosvalmiudelle myös pysyvyyttä arvostettiin, sillä yhteiskunnassa tarvitaan myös pysyviä rakenteita. Opettajat ja opiskelijat myös näyttävät laittavan muut etusijalle sen sijaan, että korostaisivat itseään. Tämän voisi ajatella kertovan siitä, että opettajat laittavat oppilaat etusijalle työelämässä, vaikka heillä elämässä muuten saattaa esiintyä tutkimuksen perusteella itseä korostavia hedonismia ja suoriutumisen piirteitä.

5.2.2 Luokanopettajan työssä voidaan toimia omien arvojen mukaan

Tutkimuksessa selvisi, että opetussuunnitelman arvoperustan ei yleisesti koettu rajoittavan omien arvojen mukaista työskentelyä. Opettajien ja opiskelijoiden vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia. Merkille pantavaa oli, että melkein kaikki vastaajat kokivat voivansa toimia aina tai yleensä omien arvojensa mukaisesti luokanopettajan työssä. Tästä huolimatta pieni osa opettajista ja opiskelijoista koki joskus joutuvansa toimimaan omien arvojensa vastaisesti esimerkiksi kiireen takia, koska ajan puute pakottaa jättämään opettajan arvostamia asioita käsittelemättä. Keskeinen havainto oli myös se, ettei yksikään vastaajista kokenut joutuvansa aina toimimaan omien arvojensa vastaisesti. Tulosten perusteella näyttäisi siis siltä, että Suomessa opetussuunnitelma ei juurikaan rajoita opettajan omien arvojen näkymistä ammatissaan, joten opettajan työssä on mahdollista toimia pitkälti omien arvojen pohjalta.

5.3 Arvokasvatuksen merkitys ei ole kaikille sama

Arvokasvatus luokanopettajan tehtävänä jakoi luokanopettajien ja opiskelijoiden mielipiteitä ja vastauksista nousi esille selkeästi seuraavat teemat: 1. arvokasvatus on luokanopettajan tärkeä tehtävä, 2. arvokasvatus kuuluu opettajan ammattiin, 3. opettaja ei saa tuoda opetuksessa esiin omia arvojaan, 4. opettajan omat arvot saavat näkyä opetuksessa, 5. arvokasvatus on sekä koulun että kodin tehtävä. Eniten kannatusta opettajien ja opiskelijoiden vastausten perusteella sai ajatus siitä, että arvokasvatus on tärkeä tehtävä luokanopettajan työssä. Osa sekä opettajista että opiskelijoista oli sitä mieltä, että opettajan omat arvot saavat ehdottomasti näkyä opetuksessa, mutta joidenkin mielestä opettaja ei saa tuoda työssään omia arvojaan ollenkaan esiin. Opettajien ja opiskelijoiden vastauksissa ei ollut suuria eroja, mutta mielenkiintoinen havainto kuitenkin oli, että opiskelijat

olivat opettajia enemmän sitä mieltä, että omat arvot saavat näkyä luokanopettajan työssä. Voiko tämä kertoa siitä, että työssä olevat luokanopettajat suodattavat osan omista arvoistaan ja tietoisesti jättävät jotkin omat arvonsa taka-alalle?

Tässä tutkimuksessa oletettiin, että opettajan esimerkki arvokasvattajana korostuisi vastauksissa (Sahin 2019, 83–84; Özdilekler ym. 2018, 1053–1057; Ülavere & Tammik 2017, 141; Sigurdardottir & Einarsdottir 2016, 175; Thornberg & Oguz 2013, 52). Osa vastaajista toikin roolimallina toimimisen esiin, mutta se ei saanut erityisen suurta painoarvoa vastauksissa. Koska opetus on uuden opetussuunnitelman (POPS 2014) muuttunut entistä enemmän oppilaslähtöiseksi, onko mahdollista että opettajan merkitys roolimallina on sen myötä vähentynyt?

5.4 Tulosten yhteenveto

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella työarvot ja arvot elämässä näyttäisivät sisältävän suhteellisen samoja arvoja (Schwartz 1992; 2012), mutta ne painottuvat hieman eri tavalla ammatissa ja elämässä (Elizur & Sagie 1999) oletuksen mukaisesti. Näyttää siis siltä, että opettajat toimivat työssään enimmäkseen omien arvojensa pohjalta ja opetussuunnitelman arvoperustan (POPS 2014, 15) mukaisesti, mutta joskus he joutuvat tinkimään omista arvoistaan. Luokanopettajat ja opiskelijat pitävät opetussuunnitelman arvoperustaa yleisesti tärkeänä, mutta siihen suhtaudutaan myös kriittisesti. Luokanopettajien ja opiskelijoiden vastaukset tässä tutkimuksessa eivät eronneet toisistaan juuri lainkaan, mikä kertoo siitä, että luokanopettajan työhön hakeutuvat jakavat keskimäärin hyvin samanlaisen arvopohjan niin elämässään kuin luokanopettajan työssä. Opettajan arvopohja luokanopettajan ammatissa muodostuu sekä työarvoista että elämän muista arvoista ja nämä yhdessä tekevät jokaisesta opettajasta yksilöllisen arvokasvattajan.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta vahvisti se, että käytetty kyselylomake sisälsi kvantitatiivista osuutta tukevan kvalitatiivisen osion. Kyselylomake myös esitettiin suunnitteluvaiheessa muutamalla luokanopettajaopiskelijalla ja sitä muokattiin saadun palautteen perusteella. Kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista ja vastaaminen tapahtui anonyymisti. Kyselylomakkeen luotettavuutta lisäsi myös se, että sen laatimisessa hyödynnettiin jo olemassaolevaa, maailmalla yleisesti hyväksyttyä ja käytettyä arvotutkimukseen soveltuvaa PVQ21-mittaria. Tutkimusmenetelmän luotettavuutta vahvisti myös se, että kyselylomakkeen laadinnassa ja vastausten analysoinnissa oli mukana kaksi tutkijaa. Menetelmän luotettavuutta saattoi heikentää kyselylomakkeen osuus POPS 2014:n arvoperustan arvoista, sillä se tehtiin täysin tätä tutkimusta varten.

Tutkimukseen kerätyt vastaukset opettajilta saatiin Alakoulun aarreaitaa -Facebookryhmään lähetetyllä kyselyllä. Ryhmään voi periaatteessa kuulua muitakin kuin opettajia, jolloin ei voida olla täysin varmoja siitä, että tämän kyselyn opettajat ovat kaikki oikeasti opettajia. Opettajien avointen kysymysten vastaukset olivat kuitenkin yleisesti laadukkaita ja vastasivat kysytyihin kysymyksiin, joten ainakaan selkeästi ei ollut havaittavissa "väärää" vastaajia.

Tutkimuksen otoskoko (N=154) oli riittävän suuri tässä tutkimuksessa käytettyihin testeihin. Kuitenkin vertailtaessa luokanopettajien ja opiskelijoiden vastauksia keskenään heikensi opettajien pienempi vastaajamäärä väistämättä tulosten yleistettävyyttä, sillä yksi opettaja vastasi jo 2%:a opettajien vastauksista. Tämän tutkimuksen tulokset opettajien osalta edustavat vain tähän tutkimukseen valikoituneiden 50:n opettajan vastauksia ja tulokset olisivat voineet olla myös toisenlaisia, jos opettajia olisi vastannut kyselyyn vielä enemmän. Alun perin oli tarkoitus syventää määrällisestä osiosta saatuja vastauksia myös haastatteluilla, mikäli vastauksia ei olisi saatu riittävästi. Aineistoa saatiin kuitenkin tarpeeksi kvantitatiivisia testejä varten ja tutkittavien avoimet vastaukset olivat riittävän laadukkaita kvalitatiivisen osion toteuttamiseen.

Tutkimusjoukon sukupuolijakauma lisäsi tämän tutkimuksen yleistettävyyttä erityisesti opiskelijoiden kohdalla. Opiskelijoiden sukupuolijakaumaa tarkasteltaessa naisilta saatujen vastausten osuus (80,8%, n=84) oli paljon suurempi suhteessa miehiin (19,2%, n=20), mutta se oli lähellä yleistä sukupuolijakaumaa opettajankoulutuslaitoksessa sekä työelämässä. Turun yliopistossa alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittavia luokanopettajaopiskelijoita oli vuonna 2018 kirjoilla yhteensä 1506. Heistä naisia oli 74,17% ja miehiä 25,83% (Turun yliopisto, 2018). Tähän tutkimukseen osallistuneista opettajista naisia oli 88% (n=44) ja miehiä 12% (n=6), eli miesten osuus oli luokanopettajaopiskelijoihin verrattuna pienempi. Vuonna 2010 työelämässä olevista luokanopettajista ja esi-luokanopettajista naisia oli 74,4% ja miehiä 25,6% (Opetushallitus 2010, 40). Eri-tyisesti luokanopettajaopiskelijoiden kohdalla vastaajien voidaan ajatella edustavan kattavasti koko opettajankoulutuslaitosta, koska vastauksia saatiin tasaisesti jokaiselta vuosikurssilta, kahdelta eri kampukselta ja yleisen sukupuolijakauman mukaisesti.

5.6 Tulosten hyödyntämismahdollisuudet ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen tuloksista hyötyvät erityisesti ne luokanopettajat ja alalle suuntaavat opiskelijat, jotka eivät ole ennen pohtineet omia arvojaan. Ei ole kuitenkaan yhdellekään opettajalle pahitteeksi tarkastella silloin tällöin omia, opetuksessaan näkyviä arvoja. Koska tutkimuksessa selvisi, että opettajien arvot työssä eivät ole täysin samoja kuin arvot elämässä muuten, olisi jokaisen opettajan hyvä tiedostaa ne arvot, joita hän toteuttaa luokanopettajan ammatissa. Omien arvojen tiedostaminen on tärkeää jo siksi, että voidakseen ylipäätään opettaa arvoja tai toimia arvokasvattajana tulisi opettajan tuntea omat arvonsa. Opettajan ammatissa voi joskus tulla eteen myös tilanteita, jossa opettajan on osattava perustella opetuksessa toteuttamiaan arvoja.

Tutkimuksen tuloksista voivat hyötyä myös luokanopettajankoulutuslaitokset. Esimerkiksi opetussuunnitelman arvokasvatus on sellainen asia, jota opettajankoulutuksessa ei juurikaan käsitellä ja tällaista keskustelua todellakin tarvittaisiin. Luokanopettajaopiskelijoiden arvot myös kertovat siitä, minkälaisia ihmisiä koulutukseen hakeutuu. Tämä tieto on arvokasta, kun suunnitellaan pääsykoetta koulutukseen.

Tässä tutkimuksessa verrattiin keskenään luokanopettajia ja opiskelijoita ja tulosten perusteella heidän vastauksensa olivat erittäin samanlaisia. Jatkotutkimuksessa voisi ottaa huomioon lisää näkökulmia opettajien ja opiskelijoiden vertailuun, kuten opetuskokemuksen määrä, ikä, sukupuoli ja opiskelijoiden opiskeluvuosien määrä, joita ei tässä tutkimuksessa tarkasteltu enempää. Menetelmällisesti tämän tutkimuksen vahvuus oli kvalitatiiviset vastaukset, jotka olivat erittäin laadukkaita. Vielä syvempää näkökulmaa luokanopettajien ja opiskelijoiden vastauksiin voitaisiin mahdollisesti saada haastattelujen avulla.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin yhtenä osana millaisia luokanopettajat ja opiskelijat ovat arvotyypeiltään Schwartzin (1992; 2012) arvoteorian pohjalta. Koska arvotyyppien tutkiminen ei ollut tutkimuksen päätavoite, käytettiin niiden tutkimiseen PVQ21 -mittaria, joka on lyhennetty versio Schwartzin kehittämästä arvomittarista. Jatkossa luokanopettajien ja opiskelijoiden arvoja voisi tutkia käyttämällä pidempää Schwartz Value Survey (SVS) -mittaria, jolloin kaikkia kymmentä arvotyyppiä pystytään luotettavammin vertailemaan keskenään.

Lopuksi voidaan todeta, että vaikka arvotutkimusta on tehty paljon myös opettajista, ei opettajien työarvojen suhdetta opetussuunnitelmaan ole juurikaan tutkittu suomalaisessa kontekstissa. Tämä tutkimus haastoi ajatusta siitä, että arvot ovat täysin samanlaisia jokaisella elämän osa-alueella (Schwartz 1992), koska tulosten perusteella luokanopettajien ja luokanopettajaopiskelijoiden työarvot eroavat jonkin verran elämän muista arvoista. Aiheesta tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusnäyttöä, jotta tuloksia voisi yleistää laajemmin, mutta eräänlainen keskustelunavaus on nyt kuitenkin tehty.

6 LÄHTEET

Aygün, Z. K., & Imamoglu, E. O. 2002. Value Domains of Turkish Adults and University Students. *Journal of Social Psychology* 142 (3), 333–351.

<https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/00224540209603903>

Bardi, A. & Schwartz, S. 2003. Values and Behavior: Strength and Structure of Relations. *Personality and Social Psychology Bulletin* 9 (10), 1207–1220.

Ciuciuch, J. & Davidov, E. 2012. A comparison of the invariance properties of the PVQ-40 and the PVQ-21 to measure human values across German and Polish Samples. *Survey research methods* 24 (1), 37–48.

Davidov, E., Meuleman, B., Billiet, J. & Schmidt, P. 2008. Values and Support for Immigration: A Cross-Country Comparison. *European Sociological Review* 24 (5), 583–599.

Durdukoca, S. F. 2019. Identifying the Attitudes and Views of Social Sciences Teachers toward Values Education in Turkey. *World Journal of Education* 9 (1), 103–117.

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.utu.fi/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1206256&site=ehost-live>

Elizur, D. & Sagie, A. 1999. Facets of Personal Values: A structural Analysis of Life and Work Values. *Applied Psychology*, 48: 73–87.

Gjerstad, E. 2011. Arvokasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Teoksessa: T. Purjo & E. Gjerstad (toim.) Arvojen ja tarkoitusten pedagogiikka. Helsinki: Non Fighting Generation, 12–32.

Helkama, K. 2015. Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää? Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki.

Kop, Y., Tasdan, M., & Alibeyoglu, A. 2017. Relationship Level of Individual Value Perceptions and Competence Beliefs of Classroom Teachers. *Educational Research and Reviews*, 12 (21), 1046–1055. <http://search.ebscohost.com.ezproxy.utu.fi/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1160441&site=ehost-live>

Lindeman, M. & Verkasalo, M. 2010. Measuring Values With the Short Schwartz's Value Survey. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15327752jpa8502_09?needAccess=true#aHR0cHM6Ly93d3cudGFuZGZvbmxpbmUuY29tL2RvaS9wZGYvMTAuMTlwNy9zMTUzMjc3NTJqcGE4NTAyXzA5P25lZWRYB2Nlc3M9dHJ1ZUB-AQDA=

OAJ. Opetusalan ammattijärjestö. Opettajan arvot ja eettiset periaatteet. <https://www.oaj.fi/arjessa/opetustyon-eettiset-periaatteet/opettajan-arvot-ja-eettiset-periaatteet/#opettaja-ja-moniarvoisuus> Viitattu 29.11.2018.

Ojala, M. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajat kevätlukukaudella 2010. Teoksessa: T. Kumpulainen (toim.) Opettajat Suomessa 2010. Opetushallitus: Helsinki. 37–66. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/131646_oph_opettajat_suomessa_2010_22.pdf Viitattu 17.10.2019.

Oguz, E. 2012. Views of Pre-service Teachers on Values and Value Education. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12 (2), 1320–1325. <http://search.ebscohost.com.ezproxy.utu.fi/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ987847&site=ehost-live>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Opetushallitus: Helsinki.

Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan. Limor kustannus. Espoo.

Puohiniemi, M., & Nyman, G. 2007. *Mies. Arvot, roolit ja tunteet*. Limor kustannus. Espoo.

Puolimatka, T. 2011. *Elämän tarkoitus ja kasvatus*. Teoksessa: T. Purjo & E. Gjerstad (toim.) *Arvojen ja tarkoitusten pedagogiikka*. Helsinki: Non Fighting Generation, 12–32.

Purjo, T. 2014. *Arvot ovat ihmisen toiminnan perusta*. Tampere university press. Tampere

https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100703/Purjo_Arvot.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Şahin, Ü. 2019. Values and Values Education As Perceived By Primary School Teacher Candidates. *International Journal of Progressive Education* 15 (3), 74–90. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2019.193.6>

Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Torres, C., Dirilen, G. O., & Butenko, T. 2017. Value tradeoffs propel and inhibit behavior: Validating the 19 refined values in four countries. *European Journal of Social Psychology*, 47 (3), 241–258.

<https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1002/ejsp.2228>

Schwartz, S. H. 2016. *Basic individual values: sources and consequences*. Teoksessa: T. Brosch & D. Sander (toim.) *Handbook of value: Perspectives from economics, neuroscience, philosophy, psychology and sociology*. Oxford University Press: New York. 63–84.

Schwartz, S. H. 2012. *An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values*. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).

<https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>

Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., Ramos, A., Verkasalo, M., Lönnqvist, J.-E., Demirutku, K., Dirilen-Gumus,

O., & Konty, M. 2012. Refining the Theory of Basic Individual Values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 103 (4), 663–688.

Schwartz, S. H. 1992. Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*.

Sigurdardottir, I. & Einarsdottir, J. 2016. An Action Research Study in an Icelandic Preschool: Developing Consensus About Values and Values Education. *International Journal of Early Childhood* 48 (2), 161–177. <https://doi.org.ezproxy.utu.fi/10.1007/s13158-016-0161-5>

Thornberg, R. & Oguz, E. 2013. Teachers' Views on Values Education: A Qualitative Study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research* 59 (52), 49–56
<http://search.ebscohost.com.ezproxy.utu.fi/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1005534&site=ehost-live>

Turun yliopisto. 2018. Opiskelijamäärät.
<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoi-OTc5Y2RmY2EtMDFjNy00ZmJmLTNmMmYtO-GRIN2M2ODM1NmM4IiwidCI6ImU3ODg5YmJkLTdjZDgtNG-VIZS05ZDA3LTE4ZDA1ZjlmNDhjMSIsImMiOiJh9>

Viitattu 17.10.2019

Ülavere, P. & Tammik, A. 2017. Value Education in Estonian Preschool Child Care Institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, vol. 19, no. 1, pp. 129–146. DOI:10.1515/jtes-2017-0009 Viitattu 11.12.2018

Ülavere, P. & Veisson, M. 2015. Values and Values Education in Estonian Preschool Child Care Institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17(2). 108–124.

Özdilekler, M.A., Altınay, F., Altınay, Z. & Dağlı, G. 2018. *Quality & Quantity* 52 (2): 1043–1058. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0556-x>

7 LIITTEET

LIITE 1 kyselylomake

Arvot luokanopettajan työssä

Tämä tutkimus käsittelee luokanopettajan arvoja. Arvolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa asioita, joita pidämme tärkeinä elämässä ja joiden mukaan toimimme ja ajattelemme (Schwartz 2012; Puohiniemi 2002). Vastaa kysymyksiin parhaan kykysi mukaan, siten kuin tällä hetkellä ajattelet.

1. Sukupuoli *

- Mies
 Nainen

2. Ikä *

A horizontal slider control for age. The slider bar is light blue with a darker blue handle. A small blue box above the handle displays the number '30'.

3. Vuosikurssi *

1.
 2.
 3.
 4.
 5.
 n.

10. Minusta on tärkeää pitää hauskaa. Pidän itseni hemmottelemisesta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Minusta on tärkeää päättää itse omista asioistani. Haluan olla vapaa ja riippumaton toisista.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Minusta on tärkeää auttaa ympärilläni olevia ihmisiä. Haluan huolehtia heidän hyvinvoinnistaan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Menestyminen on minulle tärkeää. Haluan, että saavutukseni huomataan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Minulle on tärkeää, että valtio takaa turvallisuuteni kaikkia uhkia vastaan. Haluan, että valtio on niin vahva, että se voi suojella kansalaisiaan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Etsin seikkailuja ja haluan ottaa riskejä. Haluan jännitystä elämäni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Minusta on tärkeää käyttäytyä moitteettomasti. Haluan välttää tekemästä mitään, mikä toisten mielestä on väärin.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Minusta on tärkeää nauttia toisten ihmisten kunnioitusta. Haluan ihmisten tekevän, kuten sanon.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Minusta on tärkeää olla uskollinen ystäville. Haluan omistautua läheisilleni.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. Olen voimakkaasti sitä mieltä, että ihmisten pitäisi välittää luonnosta. Ympäristöstä huolehtiminen on Minulle tärkeää.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Perinteet ovat minulle tärkeitä. Pyrin noudattamaan uskonnollisia sekä sukuni tapoja.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Etsin mahdollisuuksia pitää hauskaa. Minulle ovat tärkeitä asiat, jotka tuottavat nautintoa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Laita tärkeysjärjestykseen viisi tärkeintä arvoa, jotka ohjaavat toimintaasi jokapäiväisessä elämässä. *

1. *
2. *
3. *
4. *
5. *

22. Ajattelen, että opetuksessa oppilaita tulee ohjata elämäntapaa korjaaviin ratkaisuihin. Haluan kasvattaa oppilaista kestäviä kuluttajia. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Ajattelen, että on peruskoulun tehtävä pyrkiä tasa-arvoisuuteen. Haluan, että opetukseni edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Ajattelen, että suomalaisessa koulussa tulee opettaa lapsia kiinnostumaan vain Suomen asioista ja kulttuurista. Muihin kulttuureihin tutustuminen ei ole mielestäni olennaista. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Ajattelen, että vastuu oppimisesta on oppilaalla. Mielestäni asiat ovat opittavissa ilman opettajaa. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Ajattelen, että jokaista oppilasta tulee kuunnella ja arvostaa koulussa. Haluan, että oppilaat saavat kannustusta ja yksilöllistä tukea. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Ajattelen, ettei ole opettajan tehtävä opettaa oppilaille vastuun ottamista omasta kehittämisestä ja hyvinvoinnista. Mielestäni tämä tehtävä kuuluu pelkästään kodille. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Ajattelen, että oppilaiden on tärkeää osata asettua toisen ihmisen asemaan. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Minulle ihmisten välinen rauha on tärkeää. Haluan välittää tämän ajatuksen myös oppilailleni. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐
31. Minulle on tärkeää, että oppilaat kunnioittavat muita kulttuureja. *	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Laita tärkeysjärjestykseen viisi tärkeintä arvoa, jotka ohjaavat työtäsi opettajana. *

1. *
2. *
3. *
4. *
5. *

9. Kuinka usein koet voitavasi toimia omien arvojesi mukaan luokanopettajan työssä? *

- Voin aina toimia omien arvojeni mukaan opettajan työssä.
- Voin usein toimia omien arvojeni mukaan opettajan työssä.
- Voin yleensä toimia omien arvojeni mukaan, mutta joudun myös toimimaan niiden vastaisesti.
- Joudun usein toimimaan omien arvojeni vastaisesti opettajan työssä.
- Joudun aina toimimaan omien arvojeni vastaisesti opettajan työssä.

10. Voit halutessasi perustella vastaustasi.

11. Mitä opetussuunnitelman arvoperusta merkitsee sinulle luokanopettajan työssä? *

12. Mitä ajattelet arvokasvatuksesta luokanopettajan tehtävänä? *

13. Vastauksiani saa käyttää luottamuksellisesti tämän gradun raportoinnissa. *

- Kyllä
- Ei

LIITE 2 Summamuuttujien sisältämät väittämät

POPS 2014:n arvot	Oikeus hyvään opetukseen	<p>Ajattelen, että jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen. Haluan kehittää itseäni opettajana jatkuvasti.</p> <p>Ajattelen, että jokaisella oppilaalla on oikeus onnistumiseen koulutyössä. Pyrin opetuksessani mahdollistamaan onnistumisen kokemuksia jokaiselle oppilaalle.</p> <p>Opetuksen tulee mielestäni luoda pohja elinikäiselle oppimiselle. Haluan, että oppilaat kiinnostuvat omasta oppimisestaan.</p> <p>Uskon, että oppimisesta syrjäytyminen on uhka kasvulle ja kehitykselle. Haluan, että kaikki oppilaat kokevat osallisuutta koulussa.</p> <p>(Ajattelen, että vastuu oppimisesta on oppilaalla. Mielestäni asiat ovat opittavissa ilman opettajaa.)</p>
	Sivistys	<p>Minusta on tärkeää, että perusopetus luo oppilaille hyvän yleissivistyksen. Ajattelen, että kaikki oppiaineet ovat yhtä tärkeitä.</p> <p>Mielestäni sivistynyt ihminen osaa käsitellä ristiriitoja ja pettymyksiä. Haluan, että oppilaani osaavat käsitellä ristiriitoja eettisesti.</p> <p>Ajattelen, että oppilaiden on tärkeää osata asettua toisen ihmisen asemaan.</p> <p>Ajattelen, että sivistys auttaa oppilasta toimimaan oikein itseään, muita ihmisiä ja ympäristöä kohtaan.</p> <p>Ajattelen, ettei ole opettajan tehtävä opettaa oppilaille vastuun ottamista omasta kehittymisestä ja hyvinvoinnista. Mielestäni tämä tehtävä kuuluu pelkästään kodille.</p>
	Kulttuurinen moninaisuus	<p>Minulle on tärkeää, että opetus tukee oppilaan oman kulttuuri-identiteetin rakentumista. Haluan, että oppilaat kasvavat aktiivisiksi toimijoiksi kulttuurissaan ja yhteisössään.</p> <p>Minulle on tärkeää, että oppilaat kunnioittavat muita kulttuureja.</p> <p>Minulle on tärkeää, että peruskoulun aikana oppilas tekee yhteistyötä muista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa. Haluan, että oppimista tapahtuu yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen.</p> <p>Ajattelen, että perusopetuksessa oppilaista pyritään tekemään maailmankansalaisia. Haluan, että oppilaat rohkaistuvat toimimaan myönteisten muutosten puolesta.</p> <p>Ajattelen, että suomalaisessa koulussa tulee opettaa lapsia kiinnostumaan vain Suomen asioista ja kulttuurista. Muihin kulttuureihin tutustuminen ei ole mielestäni olennaista.</p>

	Kestävä kehitys	<p>Ajattelen, että ihminen on osa luontoa ja riippuvainen siitä. Haluan, että oppilaani oppivat kunnioittamaan luontoa.</p> <p>Ajattelen, että opetuksessa oppilaita tulee ohjata elämäntapaa korjaviin ratkaisuihin. Haluan kasvattaa oppilaista kestäviä kuluttajia.</p> <p>Minulle on tärkeää, että oppilas ymmärtää ilmastonmuutoksen vakavuuden. Haluan, että oppilaat toimivat kestävästi.</p> <p>Minulle on tärkeää pohtia oppilaiden kanssa kulutus- ja tuotantotapojen merkitystä kestävään tulevaisuuteen.</p> <p>Mielestäni on vain kodin tehtävä opettaa lapsille kestävä kehitystä. Ajattelen, että se ei ole opettajan tehtävä.</p>
Schwartzin perusarvot	Hyväntahtoisuus	<p>Minusta on tärkeää auttaa ympärilläni olevia ihmisiä. Haluan huolehtia heidän hyvinvoinnistaan.</p> <p>Minusta on tärkeää olla uskollinen ystäville. Haluan omistautua läheisilleni.</p>
	Turvallisuus	<p>Minulle on tärkeää elää turvallisessa ympäristössä. Vältän kaikkea, mikä voisi uhata turvallisuuttani.</p> <p>Minulle on tärkeää, että valtio takaa turvallisuuteni kaikkia uhkia vastaan. Haluan, että valtio on niin vahva, että se voi suojella kansalaisiaan.</p>
	Hedonismi	<p>Minusta on tärkeää pitää hauskaa. Pidän itseni hemmottelemisesta.</p> <p>Etsin mahdollisuuksia pitää hauskaa. Minulle ovat tärkeitä asiat, jotka tuottavat nautintoa.</p>
	Yhdenmukaisuus	<p>Mielestäni ihmisten pitää tehdä, kuten käsketään. Sääntöjä pitää noudattaa aina, vaikka kukaan ei ole näkemässä.</p> <p>Minusta on tärkeää käyttäytyä moitteettomasti. Haluan välttää tekemästä mitään, mikä toisten mielestä on väärin.</p>
	Virikkeellisyys	<p>Pidän yllätyksistä ja etsin uusia asioita, joita voisin tehdä. Minusta on tärkeää tehdä erilaisia asioita elämässä.</p> <p>Etsin seikkailuja ja haluan ottaa riskejä. Haluan jännitystä elämäni.</p>
	Suoriutuminen	<p>Minusta on tärkeää saada näyttää muille taitojani. Haluan, että tekemiäni ihailaan.</p> <p>Menestyminen on minulle tärkeää. Haluan, että saavutukseni huomataan.</p>